

ความเป็นเมืองกับการเปิดรับสื่อมวลชน : ศึกษาเฉพาะกรณี
ประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง

นางชลลดา วงศ์วิชัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

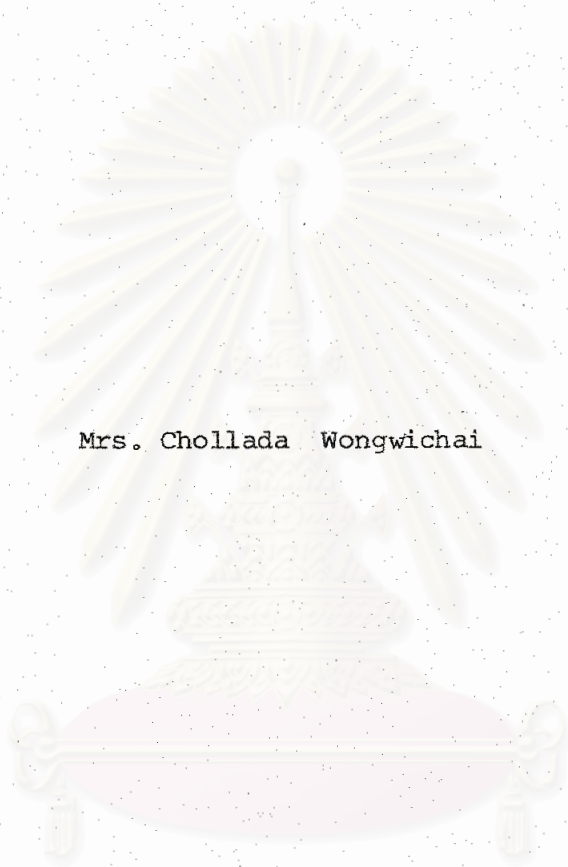
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2526

ISBN 974-562-760-7

015181

URBANIZATION AND MASS MEDIA EXPOSURE : A CASE STUDY OF THE PEOPLE
IN LAMPANG MUNICIPAL, LAMPANG PROVINCE

Mrs. Chollada Wongwichai

Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Public Relations

Graduate School

Chulalongkorn University

1983

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความเป็นเมืองกับการเปิดรับสื่อมวลชน : ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชน
ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง

โดย

นางชลลดา วงศ์วิชัย

ภาควิชา

การประชาสัมพันธ์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยค้ำถ่อตราจารย์ ดร. เล็กชัย เขยประห์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองค้ำถ่อตราจารย์ ดร. ลู่ประดิษฐ์ บูณนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองค้ำถ่อตราจารย์ ดร. อรวรรณ ปีสนรณ์โอวาท)

.....กรรมการ
(รองค้ำถ่อตราจารย์ ดร. ประมยะ สัตตะเวทิน)

.....กรรมการ
(ดร. วิเชียร เกตุสิงห์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยค้ำถ่อตราจารย์ ดร. เล็กชัย เขยประห์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความเป็นเมืองกับการเปิดรับสื่อมวลชน : ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชน ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง
ชื่อผู้วิจัย	นางชลลดา วงศ์วิชัย
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยคณบดีตราจารย์ ดร.เสถียร เขียวประเสริฐ
ภาควิชา	การประชาสัมพันธ์
ปีการศึกษา	2526

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเมืองกับการเปิดรับสื่อมวลชน ซึ่งทำการศึกษาหัวหน้าครัวเรือนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง โดยทำการสุ่มตัวอย่างมาศึกษาจำนวน 191 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ผลต่างของคะแนนเฉลี่ย (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way analysis of variance) ซึ่งประมวลผลโดยใช้คอมพิวเตอร์ในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences = SPSS)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชน กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า
2. ผู้ที่มีระดับการศึกษา อาชีพและรายได้แตกต่างกัน มีการเปิดรับสื่อมวลชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. ผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคม และผู้ที่อาศัยอยู่ในแบบของครอบครัวที่แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชน

4. ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในเรื่องการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

5. ผู้ที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6. ผู้ที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคม และผู้ที่อาศัยอยู่ในแบบของครอบครัวที่แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเรื่องการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title Urbanization and Mass Media Exposure: A Case
Study of the People in Lampang Municipal,
Lampang Province

Name Mrs. Chollada Wongwichai

Thesis Advisor Assistant Professor Satien Cheypratub, Ph.D.

Department Public Relations

Academic Year 1983

ABSTRACT

The purpose of this study was to examine the relationship of urbanization and the mass media exposure of the people in Lampang Municipal, Lampang Province. One hundred and ninety-one heads of the families were systematically selected. Questionnaires administered to all the subjects were used to collect the data for this study. Percentage, t-test and one-way analysis of variance were employed to analyze the data. Data analysis was processed through Statistical Package for the Social Sciences (SPSS).

The results of this study indicated that:

1. The people who resided in the more urbanized area had no statistically significant difference in mass media exposure from those residing in the less urbanized area.

2. People with different educational attainments, occupations and incomes were statistically significant different from one another in terms of mass media exposure.

3. People with different social mobilities and types of family were not statistically significant different from one another in terms of mass media exposure.

4. The people who resided in the more urbanized area were not statistically different from those residing in the less urbanized area in terms of exposure to hard news in the newspapers.

5. People with different educational attainments, occupations and incomes were statistically significant different from one another in terms of exposure to hard news in the newspapers.

6. People with different social mobilities and types of family were not statistically significant different from one another in terms of exposure to hard news in the newspapers.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ก็เพราะได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยคําล่ตราจารย์ ดร.เสถียร เขยประทับ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือตรวจแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ดร.วิเชียร เกตุสิงห์ กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านสถิติ การ วิเคราะห์ข้อมูล และเป็นกรรมการล่อบวิทยานิพนธ์ รองคําล่ตราจารย์ ดร.อรุวรรณ ปิสนันธุ์โอวาท ให้ความกรุณาเป็นประธานกรรมการล่อบวิทยานิพนธ์ และรองคําล่ตราจารย์ ดร.ประมะ ล่ตะเวทิน กรุณาเป็นกรรมการล่อบวิทยานิพนธ์ ผู้วิล่ยขอกราบขอบพระคุณ ในความกรุณาของท่านเหล่านี้เป็นอย่างยิ่ง

ท้ายลุ่ดนี้ขอขอบคุณคุณหญิงอรุณ รักษาศรี แห่งล่านักงานทล่อบ กรมวิล่ชาการ กระทรวงศีกษาธิการ อาจารย์ช่ณี เขยจรรยา แห่งคณะนิเทศคําล่ตร์ จุฬาลงกรณ์- มหาวิทยาลัย ที่ให้ความช่วยเหลือในการเขียนโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ และคุณวันเพ็ญ แม้วพาลชน ผู้พิมพ์ต้นฉบับ ทำให้งานวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จล่่วงได้ด้วยดี

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชลลดา วงศ์วิชัย

ลําดับ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฅ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
รายการตารางประกอบ	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ลําดับฐานในการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	8
ข้อจำกัดในการวิจัย	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
นิยามศัพท์	9
2 แนวความคิดและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
3 ระเบียบวิธีวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล	25
การวางแผนงานวิจัย	25
ประชากรในการวิจัย	25
กลุ่มตัวอย่าง	25
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	29

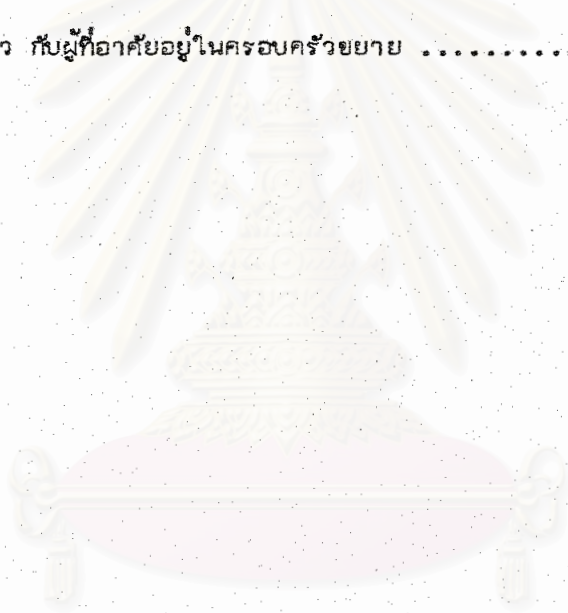
บทที่	หน้า
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	31
การทดลองใช้เครื่องมือ	32
การทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ	32
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	34
เกณฑ์การให้คะแนน	38
4 ผลการวิจัย	40
ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	41
การเปิดรับสื่อมวลชน	42
การทดสอบสัมฤทธิ์ฐานที่ 1	47
การทดสอบสัมฤทธิ์ฐานที่ 2	53
การทดสอบสัมฤทธิ์ฐานที่ 3	58
การทดสอบสัมฤทธิ์ฐานที่ 4	59
5 ลัทธิ อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	64
ข้อสรุป	65
อภิปรายผล	68
ข้อเสนอแนะ	71
บรรณานุกรม	74
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	78
ภาคผนวก ข	97
ประวัติ	107

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
1	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการ เปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมือง มากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า	47
2	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับ สื่อโทรทัศน์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า	48
3	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับ สื่อวิทยุระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่ อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า	49
4	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับ สื่อภาพยนตร์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า	50
5	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับ สื่อนิตยสารระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า	51
6	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับ สื่อมวลชนระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า	52
7	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการ เปิดรับสื่อมวลชนระหว่างผู้ที่มิอาชีพไม่ใช่แรงงานกับผู้ที่มี อาชีพใช่แรงงาน	53

ตารางที่		หน้า
8	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับ สื่อมวลชนระหว่างผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไป กับผู้ ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง	54
9	ผลการทดสอบความแตกต่างของการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่าง กลุ่มที่มีรายได้ต่างกัน โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน.....	55
10	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับ สื่อมวลชนระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว กับผู้ที่อาศัยอยู่ ในครอบครัวขยาย	56
11	ผลการทดสอบความแตกต่างของการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่าง กลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่างกัน โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน....	57
12	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการ เปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มี ความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมือง น้อยกว่า	58
13	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับ ข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่อาชีพไม่ใช่แรงงาน กับผู้ ที่อาชีพใช่แรงงาน	59
14	ผลการทดสอบความแตกต่างของการเปิดรับข่าวหนักจาก สื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างกลุ่มที่มีรายได้ต่างกัน โดยวิธีวิเคราะห์ ความแปรปรวน	60
15	ผลการทดสอบความแตกต่างของการเปิดรับข่าวหนักจาก สื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างกลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่างกัน โดยวิธี วิเคราะห์ความแปรปรวน	61

16	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับ ข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทาง สังคมสูงขึ้นไปกับผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง.....	62
17	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับ ข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัว เดี่ยว กับผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย	63

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชาตินั้น มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิด มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ มีการกระจายสินค้าและบริการที่เป็นธรรม มีเสถียรภาพทาง การเมืองและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน¹ อันจะส่งผลให้เกิดความสมบูรณ์สุข ในชีวิตของประชาชนทั้งประเทศในที่สุด

ประเทศไทยได้เริ่มพัฒนาประเทศโดยกำหนดขึ้นเป็นแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบันเป็นเวลากว่า 20 ปี มีแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมรวมทั้งหมด 4 แผนและกำลังใช้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 ซึ่งเริ่มตั้งแต่ ต้นปี 2525 ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศก็คือ ไม่สามารถดำเนินการตามแผน ที่วางไว้ให้เสร็จสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาไม่สมบูรณ์ ตามแผนนั้น นอกเหนือจากความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงานรัฐบาลและสิ่งอื่น ๆ แล้ว ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การขาดความรู้ ความเข้าใจในเป้าหมาย นโยบาย ตลอดจนแนวทางที่จะดำเนินการตามแผน ทั้งนี้เนื่องจากการขาดการสื่อสารความคิดที่มี

1

คณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529, (พระนคร : โรงพิมพ์ พิมพ์และจำหน่ายโดยโรงพิมพ์แห่งประเทศไทยจำกัด, 2525), หน้า 1.

ประสิทธิภาพระหว่างผู้นำระดับสูง ข้าราชการผู้ปฏิบัติ ผู้วางแผน ตลอดจนประชาชนที่เกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาเหล่านั้น จึงทำให้เป้าหมายและทิศทางพัฒนาเบี่ยงเบน หรือผิดเพี้ยนไปจากที่วางแผนไว้

อนึ่ง จากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาก่อให้เกิดผลสำคัญประการหนึ่งคือ เมืองมีความเจริญเติบโตขึ้นอย่างมากมาย โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร จนโครงสร้างด้านสาธารณูปโภคของเมืองรับไม่ไหว เกิดความแออัดและสภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งตัวแปรเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมอีกด้วย ฉะนั้น ในแผนพัฒนาฉบับปัจจุบันจึงกำหนดนโยบายการพัฒนาเมืองขึ้น โดยกำหนดให้มีการจัดเมืองหลักและเมืองรองในแต่ละภูมิภาคของประเทศ เพื่อลดกีดกันการหลั่งไหลของประชากรเข้ามาในกรุงเทพมหานคร การพัฒนาเมืองจึงเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาประเทศ¹ ซึ่งถ้าทำได้ถูกต้องจะเป็นแหล่งรองรับคนที่หลั่งไหลออกมาจากภาคเกษตรกรรมได้เป็นอย่างดี และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและขยายตัวทางอุตสาหกรรมได้ ซึ่ง Daniel Lerner ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของเมืองไว้ว่า เมืองเป็นสิ่งที่จะต้องมีก่อนสิ่งอื่น เพราะชุมชนเมืองจะพัฒนาทักษะที่มีความซับซ้อนและเป็นแหล่งทรัพยากรที่จะนำไปสู่ลักษณะของ เศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรมสมัยใหม่² เมื่อชุมชนเมืองพัฒนาขึ้นแล้วก็จะแผ่ขยายภาคการพัฒนาไปยังชานเมือง และบริเวณชนบทรอบ ๆ ชานเมืองก็จะกลายเป็นชานเมือง การพัฒนาจะเป็นลูกโซ่กระทบกันต่อ ๆ ไปที่เรียกกันว่า ทฤษฎีการต่อเนื่องกันของชนบทและเมือง (Rural-Urban Continuum Theory)³

¹Sidney Goldstein, Urbanization in Thailand, 1947-1967, Demography V.8 1971, p. 205.

²Daniel Lerner, The Passing of Traditional Society: Modernizing the Middle East, (New York: The Free Press, 1968), p. 49.

³ณรงค์ คีร์สวัสดิ์, "เรื่องทฤษฎีการต่อเนื่องกันของชนบทและเมือง," บรรยาย ณ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 14 ธันวาคม 2524. (พิมพ์ดีด)

การพัฒนาเมืองจะสัมฤทธิ์ผลได้ นอกจากจะต้องมีการกำหนดนโยบายและมาตรการ แล้ว การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การให้ทั้งความรู้ ความคิด เป้าหมาย หลักการและวิธีการก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาที่สำเร็จได้ตามแผนที่ต้องการ การสื่อสารจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่จะช่วยทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันพัฒนา เพราะการพัฒนาจะต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชน ในการที่ประชาชนจะสามารถให้ความร่วมมือกับรัฐได้ประชาชนจะต้องมีความรู้ ทำหน้าที่ที่ติดต่อการพัฒนา ตลอดจนมีความเข้าใจถึงความจำเป็น ความสำคัญและแผนงานของโครงการพัฒนาเสียก่อน จึงจะเกิดการปฏิบัติตามแผนงานการพัฒนาได้¹ ซึ่งในเรื่องนี้ Wilbur Schramm ได้ให้ความเห็นไว้อย่างชัดเจนว่า "ในการพัฒนาประเทศนั้น การระดมมวลชนที่เป็นทรัพยากรของประเทศให้เข้ามาร่วมมือกันกระทำ การพัฒนาประเทศเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง... และสื่อมวลชนเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในบรรดา เครื่องมือที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ... สื่อมวลชนทำให้เกิดบรรยากาศของการพัฒนา² ชวลิต บัญชาลักษณ์³ ยังได้กล่าวไว้ว่า "สื่อมวลชนนับเป็นประดิษฐกรรมใหม่ของโลกเมื่อเทียบกับวิวัฒนาการอันยาวนานของสังคมมนุษย์ ความเจริญเติบโตของสื่อมวลชนอาศัยพื้นฐานความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นสำคัญก็จริง แต่แรงผลักดันที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือ พัฒนาการของระบบสังคมสมัยใหม่ ความยุ่งยากซับซ้อนของปัญหาที่เผชิญมวลมนุษยบัลจุบัน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในสังคมสมัยใหม่ ทำให้สื่อมวลชนก้าวขึ้นมา มีบทบาทและมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อสังคมบัลจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมเมือง"

¹ ประมะ ลัดตะเวทิน, นิเทศศาสตร์กับสังคม (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชา การประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 15.

² Wilbur Schramm, Mass Media and National Development: The Role of Information in the Developing Countries (California: Standford University Press, 1964), pp. 20-24, 28-131.

³ ชวลิต บัญชาลักษณ์, "สภาพบัลจุบันของสื่อมวลชนไทย," ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทำหนังสือพิมพ์ ของคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2525), หน้า 108.

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพนั้นจะขึ้นอยู่กับแหล่งสาร ข่าวสาร สื่อที่ใช้และผู้รับสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้รับสาร ถึงแม้ว่าแหล่งสาร ข่าวสารและสื่อที่ใช้จะดีเพียงใด แต่ถ้าผู้รับไม่เปิดรับสื่อแล้วจะไม่มี การสื่อสารเกิดขึ้นได้เลย การสื่อสารนั้นก็หมดประสิทธิภาพ ฉะนั้น การเปิดรับสื่อ (Media Exposure) จึงเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการลงข่าวสารและการพัฒนาเมือง

การศึกษา เรื่องการเปิดรับสื่อจะช่วยให้เราเข้าใจว่า คนที่อยู่ในเมืองนั้นชอบฟังข่าว-สารชนิดใด โดยสื่อชนิดใดและมีปริมาณ (ที่คิดออกมาเป็น เวลาและความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อ) เพียงใด จะช่วยให้การตัดสินใจในการสื่อมวลชน คือการลงข่าวสาร ความรู้ ความคิดนโยบายและจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเมืองหรือประชากรให้มีประสิทธิภาพและรวดเร็วยิ่งขึ้น ฉะนั้น การวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา เรื่องราวของการเปิดรับสื่อของบุคคลที่อาศัยอยู่ในระดับความเป็นเมืองที่แตกต่างกัน และคุณลักษณะของความเป็นคนเมืองของบุคคลว่ามีผลต่อการเปิดรับสื่อมวลชนอย่างไร ซึ่งแนวความคิดในเรื่องความเป็นเมืองในประเทศไทยกับการเปิดรับสื่อมวลชนโดยตรงนั้น มีผู้ที่ทำการศึกษาไม่น้อยมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ตกลงใจทำการศึกษาเรื่องดังกล่าว และได้สรุปแนวความคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

สรุปแนวความคิดในการวิจัยเป็นแผนภาพได้ดังนี้คือ

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ความเป็นเมือง (Urbanization)

การเปิดรับสื่อมวลชน (Mass Media Exposure)

1. ความหนาแน่นของครัวเรือน สภาทางภูมิศาสตร์
2. อาชีพ
3. รายได้
4. การศึกษา
5. การเลื่อนชั้นทางสังคม

1. ประเภทของสื่อ
 - 1.1 วิทยุ
 - 1.2 โทรทัศน์
 - 1.3 หนังสือพิมพ์
 - 1.4 ภาพยนตร์

ตัวแปรอิสระตัวแปรตาม

ความเป็นเมือง (Urbanization)

การเปิดรับสื่อมวลชน (Mass Media Exposure)

- การเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ	1.5 นิตยสาร
- การเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุ	
6. แบบของครอบครัว	2. ประเภทของข่าว
- ครอบครัวเดี่ยว	2.1 ข่าวหมัก
- ครอบครัวขยาย	2.2 ข่าวเบา

ในการศึกษาเรื่องความเป็นเมืองกับการเปิดรับสื่อมวลชนในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระดับคือ

1. ระดับชุมชน
2. ระดับบุคคล

1. ระดับชุมชน ศึกษาระดับของความเป็นเมืองโดยใช้ความหนาแน่นของครัวเรือน และลักษณะทางภูมิศาสตร์ เช่น เป็นศูนย์กลางของความเจริญในเมืองนั้น ๆ เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญ

2. ระดับบุคคล ศึกษาถึงลักษณะความเป็นคนเมืองของบุคคล โดยพิจารณาจากอาชีพ รายได้ การศึกษา การเลื่อนชั้นทางสังคม และแบบของครอบครัวที่มีผลต่อการเปิดรับสื่อมวลชน

เหตุผลที่เลือกทำการศึกษาในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดลำปาง เพราะเทศบาลเมืองลำปางมีลักษณะของความเป็นเมืองอย่างเด่นชัด กล่าวคือ มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นถึง 43,718 คน¹ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย ธุรกิจ รับราชการ รับจ้าง ซึ่งเป็นลักษณะ

¹สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประชากรประเทศไทย 31 ธันวาคม 2524, (กรุงเทพมหานคร : โพรเฟสชั่นแนลพับลิชชิง, 2525).

อาชีพของคนในเมือง นอกจากนั้นจังหวัดลำปางในปัจจุบันยังเป็นศูนย์กลางความเจริญทางด้านต่าง ๆ ในภาคเหนือ เช่น เป็นศูนย์กลางทางด้านการค้าขาย เป็นที่ตั้งส่วนราชการที่เป็นราชการบริหารส่วนกลางอยู่หลายแห่ง และยังเป็นจังหวัดที่มีความแพร่หลายในด้านสื่อมวลชน กล่าวคือ เป็นที่ตั้งของสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ของกรมประชาสัมพันธ์ มีสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ซึ่งออกอากาศทั้งในระบบ เอฟ.เอ็ม และระบบ เอ เอ็ม ดังนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529)¹ จึงมีประกาศแต่งตั้งให้เป็นเมืองรองในภาคเหนือ เพื่อให้สามารถรับช่วงกิจกรรมการกระจายความเจริญต่อจากเมืองหลักโดยพัฒนาเมืองรองลำปางให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมเบื้องต้นในการรองรับแรงงานส่วนเกินจากภาคเกษตร เป็นการสะกิดกั้นการหลั่งไหลของประชากรเข้ามาในกรุงเทพมหานคร ดังนั้น ผู้วิจัยจึง เห็นสมควรทำการศึกษาในบริเวณนี้ ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลทางด้านการก่อสร้างอันอาจนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาเมืองรองลำปางได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นเมืองกับการเปิดรับสื่อมวลชนของประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะความเป็นคนเมืองของบุคคล ซึ่งได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ การเลื่อนขั้นทางสังคม และแบบของครอบครัวกับการเปิดรับสื่อมวลชน

¹ คณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529, หน้า 26.

สัมมนิตราณในการวิจัย

1. ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่ามีการเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่า
ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

1.1 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์
มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

1.2 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อโทรทัศน์
มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

1.3 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อวิทยุ
มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

1.4 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อภาพยนตร์
มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

1.5 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อนิตยสาร
มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

2. ผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นคนเมืองมากกว่ามีการเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่า
ผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นคนเมืองน้อยกว่า

2.1 ผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่แรงงาน เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีอาชีพใช่
แรงงาน

2.2 ผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงขึ้นไป เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่า
ผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมต่ำลง

2.3 ผู้ที่มีรายได้สูงกว่า เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า

2.4 ผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่อาศัย
อยู่ในครอบครัวขยาย

2.5 ผู้ที่มีการศึกษาลงกว่า เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า

3. ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับข่าวหมกมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

4. ผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นคนเมืองมากกว่า เปิดรับข่าวหมกมากกว่าผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นคนเมืองน้อยกว่า

4.1 ผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่แรงงานเปิดรับข่าวหมกมากกว่าผู้ที่มีอาชีพใช่แรงงาน

4.2 ผู้ที่มีรายได้สูงกว่าเปิดรับข่าวหมกมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า

4.3 ผู้ที่มีการศึกษาลุ่มกว่าเปิดรับข่าวหมกมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า

4.4 ผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงขึ้นเปิดรับข่าวหมกมากกว่าผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมต่ำลง

4.5 ผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว เปิดรับข่าวหมกมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชาชนในเขตเทศบาลเมืองสังขรวัดลำปาง เนื่องจากในเขตนี้มีลักษณะของความเป็นเมืองอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น มีจำนวนครัวเรือนหนาแน่น เป็นศูนย์กลางความเจริญและไม่มีเกาะหรือพื้นที่เกษตรกรรมในเขตนี้

2. การศึกษาเกี่ยวกับข่าวหมกและข่าวเบาที่ปรากฏในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะในหนังสือพิมพ์เท่านั้น ด้วยข้อสันนิษฐานที่ว่า ผู้อ่านสามารถที่จะเลือกอ่านเฉพาะคอลัมน์ที่ตนชอบและสนใจ ซึ่งแตกต่างจากการฟังข่าวจากวิทยุและการดูข่าวทางโทรทัศน์ เพราะผู้ดูหรือผู้ชมไม่มีโอกาสในการเลือกรับ ต้องดูหรือฟังติดต่อกันไป

ข้อจำกัดในการวิจัย

สำหรับการเปิดรับข่าวสารในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสารและภาพยนตร์

โดยไม่รวมการเปิดรับข่าวลือจากสื่อบุคคล เพราะฉะนั้น ผลของการเปิดรับข่าวลือที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นเพียงผลการเปิดรับจากสื่อมวลชนเท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนของประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานทางด้านการสื่อสาร สำหรับการวางแผน การใช้สื่อมวลชนในการพัฒนาต่าง ๆ ของจังหวัด
2. เป็นการพิสูจน์ว่า ทฤษฎีที่ใช้อธิบายในต่างประเทศนั้น สามารถเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนในสังคมไทย ซึ่งในที่นี้ได้นำทฤษฎีของ Lerner มาเป็นแนวทางในการศึกษา

นิยามศัพท์

"สื่อมวลชน"	หมายถึง ช่องลือหรือสื่อที่สามารถทำให้แหล่งลือที่ประกอบด้วยบุคคลคนหนึ่ง หรือบุคคลไม่กี่คนสามารถส่งลือไปยังผู้รับเป้าหมายจำนวนมากในเวลาเดียวกัน สื่อมวลชนเหล่านี้ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์และนิตยลือ
"การเปิดรับสื่อมวลชน"	หมายถึง ความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อมวลชน ปริมาณและลักษณะของ เนื้อหาข่าวลือที่เปิดรับ
"ความเป็นเมือง"	หมายถึง 1. ระดับความเป็นเมือง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ความเป็นเมืองน้อยและความเป็นเมืองมาก โดยพิจารณาจากการเป็นศูนย์กลางความเจริญ มีประชากรหนาแน่น และมีจำนวนครัวเรือนหนาแน่น

2. คุณสมบัติของประชากรแบ่งเป็น 2 ระดับคือ
ความเป็นคนเมืองน้อยและความเป็นคนเมืองมาก โดยพิจารณา
จากอาชีพ รายได้ การศึกษา การเลื่อนชั้นทางสังคม และแบบ
ของครอบครัว โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะอาศัยอยู่ในระดับ
ความเป็นเมืองระดับใด
- "อาชีพแรงงาน" หมายถึง อาชีพที่ต้องใช้แรงงาน ได้แก่ เกษตรกร กรรมกร
และช่างฝีมือ
- "รายได้" หมายถึง สิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงินจากอาชีพหลักต่อเดือน
- "การศึกษา" หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของบุคคล ซึ่งแบ่งได้เป็น
3 ระดับคือ
1. ระดับการศึกษาต่ำ หมายถึง ผู้ที่จบการศึกษาระดับ
ภาคบังคับและต่ำกว่า
 2. ระดับการศึกษานานกลาง หมายถึง ผู้ที่มีระดับ
การศึกษาสูงกว่าการศึกษาระดับภาคบังคับ แต่ไม่เกินมัธยมศึกษา
ตอนปลาย
 3. ระดับการศึกษาสูง หมายถึง ผู้ที่มีระดับการศึกษา
สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป
- "การเลื่อนชั้นทางสังคม" หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของบุคคล ซึ่ง
อาจเป็นในรูปที่บุคคลมีสถานภาพทางสังคมสูงขึ้น หรือมีสถานภาพ
ทางสังคมต่ำลง โดยทั่วไปนิยมใช้อาชีพของบุคคลเป็นตัวชี้
วัด การเลื่อนชั้นทางสังคมอาจแบ่งได้เป็น 2 แบบคือ
1. การเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ หมายถึง การ
เปลี่ยนแปลงอาชีพตลอดชีวิตการทำงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง
หากบุคคลนั้นประกอบอาชีพที่ได้มีการจัดอันดับไว้สูงกว่า หรือ
ต่ำกว่าอาชีพแรกเริ่ม ก็แสดงว่าบุคคลนั้นได้เลื่อนสถานภาพทาง
สังคมของตนสูงขึ้น หรือต่ำลงแล้วแต่กรณี

2. การเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุ หมายถึงความแตกต่างระหว่างอาชีพของผู้ตอบแบบ สืบถามกับอาชีพของบิดา
- "แบบของครอบครัว" หมายถึง 1. ครอบครัวเดี่ยว คือครอบครัวที่ประกอบไปด้วยสามี ภรรยาและบุตร ที่อาจมีญาติสนิทของทั้งสองฝ่ายที่ไม่ใช่คู่แต่งงานรวมไปถึงคนใช้อาศัยอยู่ด้วย
2. ครอบครัวขยาย คือครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวอย่างน้อยสองครอบครัวขึ้นไป ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเป็นญาติมาอาศัยอยู่รวมตัวในบ้านหลังเดียวกัน
- "ข่าวหมัก" หมายถึง ข่าวลือที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งเป็นข่าวลือที่ผู้รับลือจะต้องใช้ความตั้งใจและใช้ความคิดในการเข้าใจข่าว ข่าวประเภทนี้ ได้แก่ข่าวประเภทหมักหมม เช่น ข่าวการเมือง เศรษฐกิจ ธุรกิจ การบริหาร เป็นต้น
- "ข่าวเบา" หมายถึง ข่าวลือที่เน้นในด้านบันเทิงให้ความสนุกสนานแก่ผู้รับลือ เช่นข่าวบันเทิง ข่าวกีฬา ข่าวสังคมซุบซิบต่าง ๆ และข่าวอาชญากรรม

แนวความคิดและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การรวมตัวเป็นเมือง (Urbanization) หรือชุมชนของมนุษย์นั้น ไม่มีผู้ใดทราบจุดเริ่มต้นที่แน่นอน การเกิดเมืองมีพื้นฐานมาจากการบอกเล่า โบราณคดีหรือมาจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ ที่เห็นได้ชัดของการเกิดและการพัฒนาของเมืองนั้น จะต้องประกอบไปด้วยปัจจัยหลัก 4 ประการคือ¹

1. ขนาดของประชากร หรือจำนวนประชากร ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้น กล่าวว่่า มนุษย์เราร่อนเร่ เมื่อไปพบแหล่งที่มีสภาพดีก็รวมกันอยู่เป็นกลุ่ม และเมื่อมีจำนวนมากขึ้น บริเวณนั้นก็กลายเป็นชุมชนขึ้นมา
2. การควบคุมสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกัน ก็ต้องหาวิธีการควบคุมธรรมชาติ หรือนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์
3. การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะทางด้านเกษตร เพื่อให้มีจำนวนอาหารเพียงพอ รู้จักเก็บพืชพันธุ์ไว้ปลูกต่อไป รู้จักเก็บอาหาร รู้จักการชลประทาน
4. การพัฒนาในด้านการศึกษาระเบียบทางสังคม เมื่อมีคนมาอยู่ร่วมกันมากขึ้น ๆ ต้องมีการศึกษาระเบียบเพื่อให้คนอยู่ร่วมกันได้ มีการพึ่งพาอาศัยกัน ตั้งกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน รู้จักเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม

การกลายเป็นเมืองเริ่มเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 ทั้งในยุโรปตะวันตกและอเมริกา สืบเนื่องมาจากการค้นพบทางวิทยาศาสตร์

¹ ลูดา ภิรมย์แก้ว, "ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมือง," บรรยาย ณ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 18 มิถุนายน 2523. (พิมพ์ดีด)

และการประดิษฐ์ทางเครื่องจักร จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งกระบวนการกลายเป็นเมืองนั้น
มีผู้ให้คำจำกัดความต่าง ๆ กันดังนี้

Young และ Mack¹ ได้ให้ความหมายของการกลายเป็นเมืองไว้ว่า
กระบวนการกลายเป็นเมือง เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม
ทำให้ประชาชนพากันอพยพจากท้องไร่ท้องนามาอาศัยในเมือง หรือใกล้โรงงานอุตสาหกรรม
หรือสถานที่ประกอบธุรกิจการค้า

Bergel² กล่าวว่า เป็นกระบวนการซึ่งอาณาเขตชนบท (Rural Areas)
ได้เปลี่ยนรูปมาเป็นอาณาเขตเมือง (Urban Areas) หรือกระบวนการที่ท้องที่ชนบทได้ถูก
ทำให้เป็นเมือง

Broom และ Selznick³ มีแนวความคิดว่า ความแตกต่างระหว่างเมือง
กับชนบทก็คือ ความแตกต่างในด้านจำนวนและความหนาแน่นของประชากร Broom และ
Selznick ได้อ้างลักษณะของสังคมเมืองตามที่มีผู้เขียนไว้ดังนี้คือ

U.S. Bureau of Census กำหนด "เมือง" จะต้องมีการอยู่กันอย่างน้อย
2,500 คน และจะต้องมีการอยู่รอบ ๆ เขตเมือง (Urban fringe) ไม่ต่ำกว่า
50,000 คน

ประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความหมายของคำว่า "เมือง" คือบริเวณชุมชนหนาแน่นในเขต
เทศบาลที่มีความหนาแน่นไม่น้อยกว่า 4,000 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

1
เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

2
เรื่องเดียวกัน, หน้า 2,

3
Broom and Selznick, Sociology : A text with Adapted Reading

5th edition (New York: Harper and Row, n.d), p. 514.

ประเทศฝรั่งเศส คำว่า "เมือง" ไว้ว่า คือบริเวณชุมชนที่มีประชากรตั้งแต่ 2,000 คนขึ้นไป และมีบ้านเรือนที่ปลูกห่างกันไม่เกิน 200 เมตร

ประเทศอิสราเอล "เมือง" คือบริเวณศูนย์กลางประชาชนที่ไม่ใช่เกษตรกร

สำหรับประเทศไทย สำนักงานการเศรษฐกิจแห่งชาติ กำหนดความหมายของคำว่า "เมือง" ว่า เป็นแหล่งชุมชนที่มีหน่วยงานปกครองของตนเองในรูปของเทศบาลหรือลุ่มาภิบาล¹

Tisdale² กล่าวว่า "เมือง" นอกจากจะหมายถึงขนาดหรือจำนวนและความหนาแน่นของประชากรแล้ว ยังหมายถึงการขยายตัวทางด้านพื้นที่ Tisdale เห็นว่า กระบวนการเป็นเมืองเกิดขึ้นได้ 2 วิธีคือ

1. โดยมีจำนวนชุมชนที่หนาแน่นเพิ่มมากขึ้น
2. โดยชุมชนที่มีอยู่เพิ่มความหนาแน่นมากขึ้น

Mishra³ อธิบายกระบวนการความเป็นเมืองว่า เป็นกระบวนการเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมือง การเปลี่ยนแปลงจากอาชีพเกษตรกรรมมาสู่อาชีพตามวิถีชีวิตในเมืองและการหลุดพ้นจากการดำเนินชีวิตตามแบบชนบทมาสู่ชีวิตในเมือง ฉะนั้น การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นเมือง จึงจำเป็นต้องศึกษา

1. การย้ายถิ่นที่อยู่จากชนบทไปสู่เขตเมือง
2. การเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเกษตรกรรมไปเป็นอุตสาหกรรม

¹ สำนักงานการเศรษฐกิจแห่งชาติ, รายงานของโครงการสังคม 27 มิ.ย. 2513 อังโน ไพบูลย์ ช่างเขียน, ลักษณะสังคมและการปกครองของไทย, (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 170.

² Hope Tisdale, "The Process of Urbanization," Social Forces 20(March, 1942), pp. 311-16.

³ Vishra Mohan Mishra, Communication and Modernization in Urban Slums, (New York: Asia Publishing House, Inc., 1972), p. 2.

3. การเปลี่ยนแปลงจากความเป็นชนบทไปเป็นคนเมือง โดยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและวิถีชีวิตจากลักษณะชนบทไปเป็นลักษณะในเมืองทั้งหมด ตั้งแต่การแต่งกาย การบริโภค การหาความสนุกสนาน การรับข่าวสาร การทำงาน ฯลฯ

Reiss¹ เห็นว่าการที่นักสังคมวิทยาได้กำหนดความหมายของเมืองจากคุณลักษณะในด้านขนาดและความหนาแน่นของประชากรแต่เพียงอย่างเดียวยังไม่เป็นการเพียงพอ สิ่งที่ควรนำมาพิจารณาประกอบด้วยคือ สิ่งซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของคนในสังคมเมือง เช่นบุคคลิก ลักษณะที่ทันสมัย มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูง เป็นต้น

Cousins and Nagpaul² กล่าวว่า ความเป็นเมืองไม่ได้หมายความว่าเฉพาะการรวมตัวกันอยู่ในด้านที่อยู่อาศัย แต่ยังหมายถึงคุณลักษณะต่อไปนี้คือ

1. การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึงการเพิ่มจำนวนผลผลิต การพัฒนาการในด้านขนส่งและสื่อสารมวลชน
2. แนวโน้มของสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาโดยมีองค์กรในสังคมที่มั่นคงและทรัพยากรทางด้านมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ
3. มีการเคลื่อนย้ายทางสังคม (mobility) โดยคนในสังคมนั้นมีโอกาสที่จะก้าวหน้าขึ้นในด้านอาชีพของตน (occupational mobility)

เฮตชาย เหล่าหล้า³ ลสรุปว่าลักษณะของเมืองควรจะเป็นที่

¹ Consult A.J.Reiss Jr., "Urbanism" in Dictionary of the Social Sciences. Edited by Julius Gould and William L. Kolb (New York: Free Press, 1969), pp. 738 - 739.

² Albert N. Cousins, Hans Nagpaul, Urban life: The Sociology of Cities and Urban Society (New York: John Willey Sons, Inc., 1979), p. 12.

³ เฮตชาย เหล่าหล้า, สังคมวิทยาเมือง (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2520), หน้า 21 - 22.

1. เป็นแหล่งรวม เป็นศูนย์กลางความเจริญ มีชุมชนใหญ่ ๆ มีมหาวิทยาลัย มีสถาบันต่าง ๆ
2. เป็นชุมชนที่มีเส้นทางคมนาคมผ่าน มีศูนย์โทรคมนาคม
3. มีรูปการบริหาร การปกครองของเมืองนั้น ๆ
4. ต้องมีใช้บริเวณที่มีอาชีพทางเกษตรกรรม เช่นการทำไร่ การทำสวนยาง
5. ในด้านความหนาแน่นของประชากร ต้องมีจำนวนหนึ่งมากพอสมควร
6. เป็นที่มองเห็นได้ชัดว่า แหล่งนี้เป็นนคร เป็นเมือง เป็นย่านชุมชนหนาแน่น
7. ต้องมีระบบการรักษาพยาบาลอย่างทันสมัย มีโรงพยาบาล มีสิ่งอำนวยความสะดวก
8. มีสถานที่สำคัญทางศาสนา
9. บางครั้งมีความสำคัญทางการเมืองระหว่างประเทศ เช่นเป็นที่จัดให้มีการประชุมระหว่างชาติ

วิศิษฐ์ ประจบเหมาะ¹ อธิบายความหมายของความเป็นเมืองว่า เป็นกระบวนการทางสังคมและประชากรอย่างหนึ่ง ซึ่งมนุษย์มารวมกันอยู่ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งหนาแน่นขึ้น โดยคนเหล่านั้นมีชีวิตอยู่อย่างคนเมือง วิศิษฐ์ ประจบเหมาะเห็นว่าเมืองมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการด้วยกันคือ

1. เป็นเขตซึ่งมีประชากรเป็นจำนวนมากพอสมควร ซึ่งจำนวนนี้แล้วแต่จะตกลงกันว่าประเทศใดจะใช้จำนวนเท่าใดเป็นเกณฑ์
2. ประชากรที่อยู่ในเขตนั้น จะต้องมีชีวิตอยู่อย่างคนในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาชีพของคนส่วนใหญ่จะต้องไม่ใช่อาชีพเกษตรกรรม

¹ วิศิษฐ์ ประจบเหมาะ, รวมบทความทางวิชาการของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เอกสารวิจัยหมายเลข 26 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 14.

3. ชุมชนนั้นจะต้องมีหน่วยงานในการดำเนินการปกครองของตนเอง เช่น

เทศบาล

พิคังง ธรรมพันทา¹ กล่าวว่าลักษณะทางสังคมวิทยาของเมืองต้องประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. มีประชากรหนาแน่นและเป็นศูนย์กลางของความเจริญ ซึ่งเป็นแรงดึงดูดชาวชนบทให้เคลื่อนย้ายมาสู่เมือง หรือเขตอุตสาหกรรม เมืองจึงมีการขยายตัวทางด้านพื้นที่และประชากรในระยะเวลานับรวดเร็ว
2. มีการใช้เทคโนโลยีทางอุตสาหกรรม เนื่องจากมีการพัฒนาเครื่องยนตักโลกเพื่อผลิตสินค้าจำนวนมาก จึงต้องการแรงงานด้านเทคนิคในการทำงานอุตสาหกรรม การประกอบอาชีพอาจจะเป็นรูปของการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะอาชีพ
3. ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวเมืองเป็นแบบทางการ (formal relations) และตามชั้นทางสังคม (social class) มากกว่าเป็นความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ (The kinship) บทบาทของชาวเมืองถูกจำกัดขอบเขตไว้ด้วยอาชีพและชั้นทางสังคมของตน จึงเป็นความสัมพันธ์ที่ฉาบฉวยและปราศจากความจริงใจ
4. สถาปนการปกครอง มีการกำหนดอาณาเขตแน่นอนและมีการดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผนมากกว่าระบบครอบครัว ในการปกครองบังคับบัญชาคนจำนวนมากนั้น จำเป็นที่จะต้องมีเหตุผล เพราะผู้คนจำนวนมากมาจากท้องถิ่น และเผ่าพันธุ์ที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม จึงต้องใช้การปกครองและเศรษฐกิจเป็นระบบราชการ (bureaucracy) เจ้าหน้าที่หรือข้าราชการจากสถาบันส่วนราชการเป็นฝ่ายบริหาร และประสานงานการปกครองในเขตเมือง และมีการกำหนดความเป็นชาติ (The Nation state) เพื่อให้ชาวเมืองเกิดความรู้สึกรวมเป็นหน่วยเดียวกันทางการเมืองและแล่งความจงรักภักดีต่อชาติหรือสังคมของตน

1

พิคังง ธรรมพันทา, สังคมวิทยาเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2522), หน้า 115 - 116.

5. ระบบเศรษฐกิจเด่นทางการค้าขายและธุรกิจ (a system of trade and commerce) เพราะเมืองเป็นชุมชนที่รวมสินค้าและบริการจากเขตหรือภูมิภาคอื่นไว้ เมืองเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนและแปรรูปผลผลิตต่าง ๆ

6. ความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ มีคุณค่าต่อชาวเมืองมาก ชาวเมืองดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความเฟื่องฟูทางวัตถุ (materialism) จึงต้องมีคุณลัทธิทางวิทยาศาสตร์ที่ยึดหลักเหตุผลและตรรกวิทยา

7. การศึกษาโดยอาศัยสื่อมวลชน เมืองต้องการผู้มีความรู้ การสื่อสารมวลชนจะช่วยฝึกชาวเมืองให้มีทักษะและเทคนิคทางอาชีพและสร้างกฎเกณฑ์ของความค้ำจุนศีลธรรมและความจงรักภักดีต่อชุมชน

8. การดำเนินงานและเทคนิคที่มีเหตุผล (rational technology) ชาวเมืองประกอบกิจการต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยีและหลักการทางวิทยาศาสตร์มากกว่ายึดขนบธรรมเนียมประเพณี

จากความหมายเรื่องความเป็นเมืองต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าความเป็นเมืองหมายถึง การขยายตัวในด้านขนาดพื้นที่ จำนวนประชากร รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม บุคคลสภาพของคน ฯลฯ ซึ่งแตกต่างไปจากชนบท ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดต่าง ๆ เหล่านี้เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องความเป็นเมือง

นอกจากนั้น การวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเมืองระหว่างชาติ¹ (International Urban Research) ได้แบ่งระดับความเป็นเมืองโดยพิจารณาจากจำนวนร้อยละหรือสัดส่วนของประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในบริเวณเมือง หรือกล่าวได้สั้นๆ หนึ่งว่าบริเวณที่มีระดับความ

1

Jack P, Gibbs and Kingsley Davis, *Conventional Versus Metropolitan Data in the International Study of Urbanization*, *American Sociological Review*, 23 (October, 1958), pp. 505-514; and *International Urban Research, The World's Metropolitan Areas* (Berkeley and Los Angeles: University of Colifornia Press, 1959).

เป็นเมืองมากได้แก่บริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น และบริเวณที่มีความเป็นเมืองน้อย ได้แก่บริเวณที่มีผู้คนอาศัยอยู่เบาบางกว่าเขตแรก

การแบ่งระดับความเป็นเมืองเป็นแต่เพียงการแบ่งเขตตามลักษณะพื้นที่และความหนาแน่นของประชากรเท่านั้น แต่เราไม่สามารถที่จะแบ่งคนที่มีลักษณะความเป็นคนเมือง (urbanized people) ออกจากคนที่มีลักษณะเป็นคนชนบทได้อย่างเด็ดขาดว่า คนที่มีลักษณะความเป็นคนเมืองจะต้องอาศัยอยู่ในบริเวณระดับความเป็นเมืองมากกว่า เพราะสภาพความเป็นคนเมืองย่อมเกิดขึ้นได้กับบุคคลที่อาศัยอยู่ในเมือง หรือในสถานที่ที่ไม่ใช่เมือง แต่ใช้ชีวิตแบบสังคมเมืองก็ได้ดังเช่น ลูว์ลีย์ เบียมปีตี¹ อธิบายถึงชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเมือง (villagers in the city) ว่าเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเมืองโดยที่กลุ่มเหล่านั้นมีความผูกพันอาจจะด้วยเป็นเครือญาติ เผ่าพันธุ์ ชนชั้น หรือความผูกพันทางด้านภาษาอย่างเดียวกัน และจะมีการปฏิบัติตามประเพณีที่มีร่วมกันมากเท่าที่จะเป็นได้ ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ในระดับของความเป็นเมืองมากและเมืองน้อยนั้น จะมีประชากรที่มีลักษณะความเป็นคนเมืองและคนชนบทคละเคล้ากันไป ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด

กระบวนการกลายเป็นเมืองหรือการกลายเป็นเมือง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมให้มีการดำเนินชีวิตแบบชาวเมือง ซึ่ง Wirth² ได้สรุปไว้ในการศึกษาของเขาว่า การดำเนินชีวิตแบบชาวเมืองนั้น คือการที่บุคคลอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาทั้งสิ้น (Man-made environment) เช่น

¹ ลูว์ลีย์ เบียมปีตี, "ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเมือง," บรรยาย ณ คณะสังคม-ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 14 ธันวาคม 2525 (พิมพ์ดีด).

² Louis Wirth, Urbanism as a way of life A.J.S., 44, 1938; reprinted in Hatt & Reiss, Cities and Society.

การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี การก่อสร้าง การพัฒนาทางด้านการสื่อสาร ฯลฯ ซึ่งจากการที่อยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว ทำให้มนุษย์มีทัศนคติและพฤติกรรมที่แปรเปลี่ยนไปจากเดิม กล่าวคือ คนที่อาศัยอยู่ในเมืองจะเป็นคนที่รับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รอบตัวได้ มีความคิดก้าวหน้าทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากสื่อมวลชนต่าง ๆ มีความคิดที่เป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง ไม่จริงจังต่อใคร การติดต่อสัมพันธ์มีลักษณะเป็นทางการ เป็นพวกวรรตนิยม มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทั้งสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์เฉพาะในครอบครัว มีการแบ่งงานกันทำ มีอาชีพต่าง ๆ มากมาย ครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) มากกว่าเป็นครอบครัวขยาย (extended family) มีการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยบ่อย ๆ มีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงสภาพ มีความผูกพันกับเวลา ทำงานเป็นระบบ มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับและชีวิตเต็มไปด้วยความเร่งรีบ

ความเป็นเมืองกับการเปิดรับสื่อมวลชน

ชีวิตของคนในเมือง เกี่ยวพันกับการติดต่อสื่อสารมากที่สุดที่ Cousins¹ ได้กล่าวไว้ว่า สื่อมวลชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวิถีการดำรงชีวิตของชาวเมือง เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุและสื่อมวลชนอื่น ๆ เป็นต้น สื่อมวลชนเหล่านี้นอกจากจะให้ข่าวสาร ความรู้ ช่วยในการตัดสินใจถ่ายทอดวัฒนธรรมแล้ว ยังให้ความบันเทิงแก่ชาวเมืองอีกด้วย

Schramm² ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาสื่อสารมวลชนจะควบคู่ไปกับการพัฒนาเมือง ซึ่งหมายถึง เมื่อเมืองมีการพัฒนามากขึ้นเท่าไร การสื่อสารมวลชนก็จะพัฒนาเพิ่มมากขึ้นเท่าเทียมกัน

¹Albert N. Cousins, Hans Nagpaul, Urban life: The Sociology of cities and Urban Society, p. 279.

²Wilbur Schramm, Mass Media and National Development (Standford, Calif: Standford University Press; 1964).

Meier¹ นักสังคมวิทยาคนแรกกล่าวว่า การดำเนินชีวิตของคนในเมืองมีความเกี่ยวพันกับการสื่อสารอย่างเห็นได้ชัด Meier มองว่าการเจริญเติบโตของเมืองเป็นผลมาจากการพัฒนาของระบบการสื่อสารในสังคมนั่นเอง

นอกจากนั้น Greer² นักสังคมวิทยาที่มีชื่อเสียงอีกผู้หนึ่งเห็นว่า การที่คนอยู่อาศัยรวมกลุ่มกันมากขึ้น และกลายเป็นชุมชนเมือง จะทำให้การสื่อสารและการขนส่งขยายตัวตามไปด้วย

ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (General Communication Theories of Development) ที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสาขาสังคมศาสตร์ คือทฤษฎีของ Lerner³ ล่าระสำคัญของทฤษฎีนี้ได้อธิบายถึงกระบวนการในการทำให้ทันสมัย (The process of modernization) โดยศึกษาตัวแปรที่สำคัญ 4 ตัวคือ ความเป็นเมือง การอ่านออกเขียนได้ การเปิดรับสื่อมวลชน และการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ซึ่ง Lerner ล่ารูปไว้ว่า กระบวนการในการทำให้ทันสมัยนั้น เกิดขึ้นเป็น 3 ขั้นตอนด้วยกันคือ "การทำให้เป็นเมือง (Urbanization) หรือชุมชนเมืองเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีก่อนอื่น เพราะเมืองหรือนครเท่านั้นที่จะพัฒนาทักษะที่มีความลึกลับซับซ้อน และเป็นแหล่งทรัพยากร ซึ่งจะนำไปสู่ลักษณะของเศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรมสมัยใหม่ได้ เมื่อมีชุมชนเมืองผลที่จะตามมาก็คือ การอ่านออกเขียนได้ (literacy) และการเจริญเติบโตของสื่อมวลชน (media growth)

1 Richard L. Meier, A Communication Theory of Urban Growth (Cambridge, Mass: M.I.T. Press, 1962), pp. 43 - 44.

2 Scott Greer, Life and Politics in Metropolitan America (New York: Oxford University Press, 1942), pp. 65 - 66.

3 Daniel Lerner, The Passing of Traditional Society: Modernizing the Middle East (New York: The Free Press, 1958), p. 60.

การอ่านออกเขียนได้ และการเจริญเติบโตของสื่อมวลชนจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ การอ่านออกเขียนได้ช่วยพัฒนาสื่อมวลชนและสื่อมวลชนที่พัฒนาแล้ว ช่วยพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ Lerner ได้อ้างถึงประวัติคำศัพท์ที่ผ่านมาว่า ในขั้นที่สองนี้ การอ่านออกเขียนได้เป็นกุญแจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่สังคมสมัยใหม่ ในขั้นที่สามเมื่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรมได้พัฒนามากขึ้น สังคมจึงเริ่มที่จะมีสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ อาทิเช่นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิทยุอย่างแพร่หลาย ซึ่งในสภาวะเช่นนี้ก็เท่ากับช่วยเร่งขยายการอ่านออกเขียนได้ให้ก้าวหน้าขึ้นไปอีก ซึ่งผลของความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกันและกันนี้เองจะทำให้เกิดสถาบันต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาซึ่งได้แก่สถาบันทางการเมือง"

ในรายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นเมืองนั้น Lerner ได้ศึกษาปัจจัยทางสังคม วิทยาเป็นสำคัญ กล่าวคือ ศึกษาความเป็นเมือง การอ่านออกเขียนได้ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม และการมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ ซึ่งสรุปได้ว่า บุคคลที่อาศัยอยู่ในเมือง (urbanite) บุคคลที่มีการศึกษาสูง บุคคลที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงจะเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่า บุคคลที่ไม่ได้มีคุณสมบัติทางสังคมดังกล่าวข้างต้น¹

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีของ Lerner ในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นเมืองกับการเปิดรับสื่อมวลชนของบุคคล ทฤษฎีของ Lerner นี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความเป็นเมืองมีอิทธิพลต่อการเปิดรับสื่อมวลชนของบุคคล ซึ่งเป็นที่น่าสงสัยว่าทฤษฎีนี้จะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดในสังคมไทย (ในบริเวณที่ทำการศึกษา) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำทฤษฎีของ Lerner มาเป็นแนวทางในการศึกษาคั้งนี้

งานวิจัยในประเทศ

ในการสำรวจสภาวะทางเศรษฐกิจสังคมและประชากรของกรุงเทพมหานคร ซึ่งดำเนินการโดยเทียนฉาย กิระนันท์และคณะ² ในส่วนที่เกี่ยวกับการเปิดรับสื่อ พบว่า

¹ Ibid., p. 445.

² เทียนฉาย กิระนันท์และคณะ, การสำรวจสภาวะทางเศรษฐกิจสังคมและประชากรของกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 137.

ชาวกรุงเทพมหานครนิยมรับชมโทรทัศน์เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือวิทยุและหนังสือพิมพ์ ซึ่ง การเลือกรับนั้นขึ้นอยู่กับประเภทของรายการ

กิตติ อธิริวิทย์¹ ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องลักษณะทาง เศรษฐกิจสังคมและประชากร โดยรวมศึกษาถึงการไหลล้นมวลชนของคนที่ย้ายอยู่ในเมืองและชนบทพบว่า ผู้ที่อยู่ในเขตเมือง พังวิทยุน้อยกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท แต่ผู้ที่อยู่ในเขตเมืองดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร และหนังสือต่าง ๆ มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท และเกี่ยวกับความสนใจในการอ่าน หนังสือ ปรากฏว่ากลุ่มอาชีพประเภทที่ใช้แรงงานมักจะไม่ค่อยให้ความสนใจในการอ่านหนังสือมากนัก ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มอาชีพประเภทที่ไม่ใช่แรงงานที่ให้ความสนใจในการอ่านหนังสือพิมพ์ ในสัดส่วนที่สูง

สุริยา วีรวงศ์² ได้ศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมสมัยใหม่ โดยได้รวมศึกษาถึงปัจจัย การไหลล้นมวลชน ได้วิเคราะห์ถึงประเภทของสื่อมวลชนที่บุคคลนิยมใช้ติดตามข่าวล้ารับ ระยะเวลาดของการเลือกใช้สื่อมวลชน พบว่าบุคคลที่อยู่ในเขตเมืองมีโอกาสมากกว่าในการ เลือกใช้สื่อมวลชนประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือหลาย ๆ ประเภทในการติดตามข่าวล้ารับ

ศิริชัย ศิริกาเยะ³ ทำการวิจัยเกี่ยวกับสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาในเขตเมือง ปนชนบทพบว่า ความมากน้อยของการเปิดรับสื่อมวลชนขึ้นอยู่กับความแตกต่างของค่านิยม สมัยใหม่ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและระดับสถานภาพทาง เศรษฐกิจ

¹ กิตติ อธิริวิทย์, "ลักษณะทาง เศรษฐกิจสังคมและประชากรของผู้ประกอบอาชีพ ในกลุ่มอาชีพที่สำคัญในเขตเมืองของประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนก วิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 102.

² สุริยา วีรวงศ์, "ลักษณะสมัยใหม่ : การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชน หมู่บ้านกับชุมชนเมือง ภายในจังหวัดชลบุรี," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 205-206, 215-219.

³ ศิริชัย ศิริกาเยะ, สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาในเขตเมืองปนชนบท (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), บทคัดย่อ.

จากการศึกษาของปิยะฉัตร ลัวร์ธรัตน์¹ พบว่าผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น มีการเปิดรับหนังสือพิมพ์และนิตยสารมากกว่าผู้ที่ยังคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม และผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง

ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์² ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลทางเศรษฐกิจ สังคม ประชากรและสื่อมวลชนที่มีต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม พบว่า ระดับการเปิดรับสื่อมวลชนมี อิทธิพลต่อการเลื่อนชั้นทางสังคมในทางเดียวกันคือ ผู้ที่เปิดรับสื่อมวลชนในระดับสูง มี โอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นมากกว่า ผู้ที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนในระดับต่ำกว่า

พัชณี เขยจรรรยา³ พบว่า ระดับความเป็นเมืองมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับ ข่าวสารโดยที่ผู้ที่อาศัยอยู่ใน เขตเมืองมีการเปิดรับข่าวสารมากกว่าผู้ที่อยู่นอกเมือง ผู้ที่มีการเลื่อนระดับชั้นทางสังคมสูงกว่าจะมีการเปิดรับข่าวสารมากกว่าผู้ที่มีการเลื่อนระดับ ชั้นทางสังคมน้อย

ผลจากการวิจัยภายในประเทศดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความเป็นเมือง มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อมวลชน กล่าวคือ บุคคลที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีโอกาส เลือกใช้สื่อและเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าบุคคลที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในเขตเมือง นอกจากนี้ ยังพบว่าความมกน้อยของการเปิดรับสื่อมวลชนของบุคคลขึ้นอยู่กับความแตกต่างทางด้าน การศึกษา อาชีพ ลักษณะภาพทางเศรษฐกิจและการเลื่อนชั้นทางสังคม ส่วนการเลือกรับ ข่าวสารจากสื่อมวลชนนั้น ขึ้นอยู่กับประเภทของรายการที่ตรงกับความต้องการและความ สนใจของบุคคล

¹ปิยะฉัตร ลัวร์ธรัตน์, "การเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุและภาวะ เจริญพันธุ์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 44.

²ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์, "อิทธิพลทางเศรษฐกิจ สังคม ประชากรและสื่อมวลชน ที่มีต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), บทคัดย่อ.

³พัชณี เขยจรรรยา, "ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นเมือง การเปิดรับ ข่าวสารและความทันสมัยของประชาชน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการ - ประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 75.

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในบทนี้ผู้วิจัยจะเล่นระเบียบวิธีที่ใช้ในการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งจะกล่าวถึงการวางแผนงานวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ขนาดของตัวอย่าง วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การทดลองใช้เครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล หลักเกณฑ์การให้คะแนนและความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ก. ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวางแผนงานวิจัย การวางแผนงานวิจัยครั้งนี้เป็นการวัดครั้งเดียว (One-Shot Descriptive Study) โดยจะทำการวัดลักษณะการเปิดรับสื่อมวลชน และประเภทของข่าวที่เปิดรับที่เป็นผลมาจากความแตกต่างของระดับความเป็นเมือง และความแตกต่างของลักษณะความเป็นคนเมืองของบุคคล

2. ประชากรในการวิจัย ได้แก่จำนวนครัวเรือนทั้งหมดในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง ในปี พ.ศ. 2526 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 9,180 ครัวเรือน¹

3. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหลักในทางเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งอาจจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ แล้วแต่กรณี จำนวน 184 คน โดยมีวิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างและวิธีการเลือกตัวอย่างดังนี้

1

รายงานสถิติจำนวนครัวเรือน พ.ศ. 2525 เทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง

3.2 วิธีการเลือกตัวอย่าง

ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน¹ (Multi-Stage Sampling) โดยดำเนินการดังนี้

1) ขั้นแรก ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เพื่อแบ่งประชากรออกตามลักษณะที่ต้องการ กล่าวคือ แบ่งเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปางออกเป็น 2 เขต² ได้แก่ (1) เขตที่มีครัวเรือนหนาแน่นที่อยู่ใกล้ศาลากลางจังหวัด และอยู่ใกล้ศูนย์กลางการคมนาคมและการค้าขาย ซึ่งมีอยู่ใน 2 ตำบล คือตำบลสวนดอก และตำบลลี้บด้อย (2) เขตที่มีครัวเรือนเบาบางที่อยู่รอบ ๆ เขตแรก ต่อจากนั้นจึงเลือกตัวอย่างจากทั้ง 2 เขต โดยคิดตามสัดส่วนที่มีอยู่ตามความเป็นจริงด้วยวิธีการดังนี้คือ

อัตราส่วนพื้นที่ชุมชนหนาแน่น : เบาบาง \approx 1 : 3 (พิจารณาจากแผนที่)

อัตราส่วนความหนาแน่นของครัวเรือนที่ชุมชนหนาแน่น : ชุมชนเบาบาง

ในพื้นที่ 100 ตารางวา \approx 5 : 1 (พิจารณาจากข้อมูลจริง)

เมื่อนำอัตราส่วนพื้นที่และอัตราส่วนความหนาแน่นของครัวเรือนมาคิดเป็นสัดส่วนกันจะได้ดังนี้

$$\text{ชุมชนหนาแน่น} = 1 \times 5 = 5 \text{ ส่วน}$$

$$\text{ชุมชนเบาบาง} = 3 \times 1 = 3 \text{ ส่วน}$$

$$\text{รวม} = 8 \text{ ส่วน}$$

1

ประชุม ส่วัดถึ, "การสำรวจด้วยตัวอย่าง : เครื่องมือในการวิจัย,"
วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ 16 (ตุลาคม 2519) : 501.

2

ดูรายละเอียดจากแผนผังแสดงเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง.

เมื่อคิดเป็นสัดส่วนของพื้นที่และความหนาแน่นของครัวเรือนแล้ว จะได้ อัตราส่วน

ชุมชนหนาแน่น : ชุมชนเบาบาง 5 : 3

	จำนวนครัวเรือนทั้งหมดมี	9,180 ครัวเรือน
	ดังนั้น จึงเป็นจำนวนครัวเรือนของชุมชนหนาแน่น	$= \frac{5}{8} \times 9,180 = 5,737$
	เป็นจำนวนครัวเรือนของชุมชนเบาบาง	$= \frac{3}{8} \times 9,180 = 3,443$
ลุ่ม 2%	จำนวนครัวเรือนในชุมชนหนาแน่น	$= 5,737 \times \frac{2}{100} = 115$
	จำนวนครัวเรือนในชุมชนเบาบาง	$= 3,443 \times \frac{2}{100} = 69$
	รวมตัวอย่าง	$= 184$ ครัวเรือน

เนื่องจากเขตที่มีครัวเรือนหนาแน่นมีอยู่ในบริเวณของตำบลลับต่วย และตำบล
 ส่วนตอก ดังนั้น เพื่อให้การเลือกตัวอย่างเป็นไปอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น
 ผู้วิจัยจึงได้นำจำนวนครัวเรือนที่ชุมชนหนาแน่นมาแบ่งออกโดยเทียบกับอัตราส่วนของพื้นที่
 ปรากฏว่า

อัตราส่วนพื้นที่ครัวเรือนหนาแน่นของตำบลลับต่วย : ตำบลส่วนตอก = 1 : 2

จึงสามารถแบ่งจำนวนครัวเรือนหนาแน่น 115 ครัวเรือนได้เป็น

$$\begin{aligned} \text{ครัวเรือนหนาแน่นที่ตำบลลับต่วย} & \left(\frac{1}{3} \times 115 \right) = 38 \quad \text{ครัวเรือน} \\ \text{ครัวเรือนหนาแน่นที่ตำบลส่วนตอก} & \left(\frac{2}{3} \times 115 \right) = 77 \quad \text{ครัวเรือน} \end{aligned}$$

2) ชั้นที่ล่อง ใช้วิธีการลุ่มแบบเป็นระบบ (Systematic Sampling) โดยการเลือกหัวหน้าครัวเรือน 1 ครัวเรือน วัน 5 ครัวเรือน ตามถนน
 สายสำคัญได้แก่ ถนนประธานไมตรี ถนนบุญวาทย์ ถนนพิภย์ช้าง และถนนรอบเวียง
 ตามลำดับ

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ก. ระดับความเป็นเมือง แบ่งเป็นบริเวณที่มีลักษณะของความ เป็นเมืองน้อยหรือบริเวณที่มีครัวเรือนเบาบางกว่า และบริเวณที่มีลักษณะของความ เป็นเมืองมาก หรือบริเวณที่มีครัวเรือนหนาแน่น โดยดูจากที่ตั้งของครัวเรือนว่าอยู่ในบริเวณใด

ข. ลักษณะความเป็นคนเมืองของบุคคล ได้แก่

- การศึกษา วัดจากระดับการศึกษาสูงสุดของบุคคล โดยใช้ เกณฑ์การแบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ ตามแผนการศึกษาชาติ ฉบับพุทธศักราช 2520 ดังนี้

1) ระดับการศึกษาต่ำ = ประถมศึกษาตอนต้น-ปลาย

2) ระดับการศึกษานานกลาง = มัธยมศึกษาต้น-ปลาย

3) ระดับการศึกษาสูง = อุดมศึกษา

- รายได้ วัดจาก รายได้เฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างต่อเดือน

- อาชีพ แบ่งเป็นผู้มีอาชีพไม่ใช้แรงงานกับใช้แรงงาน

- การเลื่อนชั้นทางสังคม วัดจากคะแนนรวมของการ

เปลี่ยนแปลงอาชีพของตนเองในรุ่นอายุ และการเปรียบเทียบอาชีพของตนเองกับอาชีพ

ของบิดา โดยใช้อาชีพแรงงานเป็นเกณฑ์ กล่าวคือ ถ้ามีการเปลี่ยนจากอาชีพแรงงาน

เป็นอาชีพที่ไม่ใช้แรงงานแล้ว แสดงว่าบุคคลนั้นมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ในทาง

ตรงข้าม ถ้าบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงจากอาชีพไม่ใช้แรงงานเป็นอาชีพใช้แรงงาน จะถือว่า

บุคคลนั้นมีระดับการเลื่อนชั้นต่ำลง

- แบบของครอบครัว วัดจากจำนวนคู่มรสที่อาศัยอยู่ใน

บ้านหลังเดียวกัน

4.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

4.2.1 การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ซึ่งแบ่งออกเป็น

2 ระดับคือ เปิดรับมาก และเปิดรับน้อย วัดจากคะแนนเฉลี่ยของคะแนนรวมความบ่อยครั้ง ในการเปิดรับและปริมาณ (ความยาวนานของเวลา) ที่เปิดรับสื่อมวลชน

4.2.2 ประเภทของข่าวที่เปิดรับจากสื่อหนังสือพิมพ์ แบ่งได้ เป็น 2 ประเภทคือ ข่าวหนักและข่าวเบา ซึ่งผู้วิจัยได้แยกรายการข่าวในสื่อหนังสือพิมพ์ ออกเป็นข่าวหนักและข่าวเบาดังนิยามศัพท์ได้ดังนี้

ข่าวหนัก	ข่าวเบา
- ข่าว (ราชการ, การเมือง, เศรษฐกิจทั้งในประเทศ และนอกประเทศ)	- ข่าวกีฬา
- วิเคราะห์ข่าว บทวิจารณ์ความคิดเห็น	- ข่าววาชญากรรม
- บทบรรณาธิการ	- ข่าวสังคมและแฟชั่น
- การศึกษา	- การเสี่ยงโชค (พยากรณ์ โชคชะตา, ใ้หวย, หาคู่)
- ความเคลื่อนไหวของกิจการและบุคคลใน วงการธุรกิจ	- บริการ (โฆษณาสินค้าและบริการ ร้องทุกข์, ตอบปัญหาข้อสงสัย ประการค่าแจ้งความทั้งที่เสียเงิน และไม่เสียเงิน)
- ข่าววิทยาการก้าวหน้า	- ข่าวบันเทิง, สังคมดาราศาสตร์
- เกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์	- อื่น ๆ (นวนิยายสั้นกำลังภายใน)
- คำลั่นา วัฒนธรรม ประเพณี	
- แพทย์ ปัญหาสุขภาพ โภชนาการ	

การวัดการเปิดรับข่าวหนักและข่าวเบา แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ การเปิดรับมาก และเปิดรับน้อย เกณฑ์ในการวัดเรื่องนี้ใช้ คะแนนเฉลี่ยบวกลบหนึ่งหน่วยความเบี่ยงเบน มาตรฐาน ($\bar{X} \pm 1S.D$) เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน กล่าวคือ ถ้ามีคะแนนต่ำกว่า $\bar{X}-1S.D$. ถือว่าเปิดรับน้อย และถ้าคะแนนสูงกว่า $\bar{X}+1S.D$ ก็ถือว่าเปิดรับมาก

5. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ 1 ชุด โดยก่อนที่จะทำการสร้างแบบสอบถามได้ศึกษา ทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยละเอียด เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้วจึงได้นำแบบสอบถามนั้นไปปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการ ซึ่งแบบสอบถามนี้ประกอบด้วยคำถาม 2 ตอนดังนี้

ตอนแรก เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้รับการสัมภาษณ์ ได้แก่บริเวณที่ตั้งบ้านเรือน การศึกษา อาชีพ รายได้ การเลื่อนชั้นทางสังคมและแบบของครอบครัว ได้แก่คำถามข้อ 1 ถึงข้อ 7 รวมทั้งหมด 7 ข้อ

ตอนที่สอง เป็นคำถามเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน โดยคำถามส่วนนี้ได้ดัดแปลงมาจากแบบสอบถามของ Daniel Lerner¹ Alex Inkeles² และ Charles Atkin³ คำถามส่วนนี้มีทั้งหมด 18 ข้อ ซึ่งใช้วัดในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- ข้อ 1 - 4 วัดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์
- ข้อ 5 - 8 วัดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารจากวิทยุ
- ข้อ 9 - 12 วัดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์
- ข้อ 13 - 15 วัดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารจากนิตยสาร
- ข้อ 16 - 18 วัดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารจากภาพยนตร์

¹ Daniel Lerner, *The Passing of Traditional Society*, Opcit., pp. 415-433.

² Alex Inkeles, *Becoming Modern* (Massachusetts: Harvard University Press, 1976), pp. 333-334.

³ Charles K. Atkin, "Anticipated Communication and Mass Media Information Seeking." *Public Opinion Quarterly* Vol. 36 No. 2 (Spring 1972), pp. 188-199.

รูปลักษณะของแบบสอบถามทั้ง 2 ตอนเป็นแบบคำถามปิด

6. การทดลองใช้เครื่องมือ

เมื่อสร้างแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองสัมภาษณ์กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 20 คนที่ไม่ใช่ตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์จริง เพื่อทดสอบว่าการใช้ค่าและคำถามในแต่ละข้อในแบบสอบถามสามารถสื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ และการเรียงลำดับคำถามในแต่ละตอนของแบบสอบถามเหมาะสมหรือไม่ เพื่อให้ได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์จริง

จากการทดลองแบบสอบถามพบว่ามีข้อความที่ไม่ชัดเจนอยู่หลายตอน จึงได้ทำการตัดแปลงแก้ไขเสียใหม่ และตัดคำถามบางข้อที่ไม่สนองวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาออก

7. การทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ

ในการคำนวณหาความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของแบบสอบถามนั้น ได้คำนวณหาเฉพาะส่วนที่คำนวณได้เท่านั้นคือ ส่วนที่สามารถวัดออกมาได้เป็นคะแนน ได้แก่ส่วนที่เกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารของประชาชน คือคำถามข้อ 4, 8, 12 และ 18 ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับประเภทของรายการที่เปิดรับและความบ่อยครั้งในการเปิดรับ ซึ่งได้กำหนดการให้คะแนนเป็น 5 ระดับ ได้แก่ 5, 4, 3, 2 และ 1 ลักษณะของคำถามเช่นนี้สามารถจัดเข้าเป็นพวก rating scale ได้ จึงใช้สูตร r coefficient¹ มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น คำนวณโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์

1

วีเชียร เกตุสิงห์, หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(พระนคร : สำนักพิมพ์เรือนอักษร, 2524), หน้า 142.

สูตร \mathcal{L} coefficient มีดังนี้

$$\mathcal{L} \text{ หรือ } r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum Vi}{Vt} \right)$$

เมื่อ \mathcal{L} หรือ r_{tt} คือความเชื่อถือได้

n = จำนวนข้อคำถาม

$\sum Vi$ = ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนของข้อคำถามแต่ละข้อ

Vt = ความแปรปรวนของคะแนนรวม (ทุกข้อ)

ผลจากการคำนวณดังกล่าว ได้ค่าความเชื่อถือได้ของคำถามในข้อต่าง ๆ ดังนี้¹

ข้อ 4 คำถามเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวลือจากหนังสือพิมพ์ มีข้อย่อย 16 ข้อ

คำนวณได้ค่าความเชื่อถือได้ = 0.91

ข้อ 8 คำถามเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวลือจากวิทยุ มีข้อย่อย 13 ข้อ คำนวณ

ได้ค่าความเชื่อถือได้ = 0.85

ข้อ 12 คำถามเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวลือจากโทรทัศน์มีข้อย่อย 13 ข้อ

คำนวณได้ค่าความเชื่อถือได้ = 0.86

ข้อ 18 คำถามเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวลือจากภาพยนตร์มีข้อย่อย 12 ข้อ

คำนวณได้ค่าความเชื่อถือได้ = 0.94

ข. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำแบบสอบถามที่แก้ไขเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับ

หัวหน้าครูเรือนทั้ง 2 กลุ่มที่ได้ลุ่มตัวอย่างไว้ โดยขอความร่วมมือจากเพื่อนอาจารย์

ที่ลื่อนอยู่ที่โรงเรียนลำปางกัลยาณี จังหวัดลำปาง จำนวน 10 คน ให้เป็นผู้ช่วยวิจัย

¹

รายละเอียดการคำนวณดูในภาคผนวก.

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เวลาทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ คือตั้งแต่วันที่ 4 เมษายน ถึง วันที่ 4 พฤษภาคม 2526

ก่อนที่จะออกทำการสัมภาษณ์ได้ทำการอบรมผู้ช่วยวิจัยก่อนเพื่อให้ผู้ช่วยวิจัยคุ้นเคยกับแบบสอบถาม ทราบเทคนิคบางประการ ทราบวิธีการในการสัมภาษณ์ และซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ก่อนที่จะออกสัมภาษณ์จริง

เมื่อออกไปทำการสัมภาษณ์จริงและเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับมาแล้วได้จำนวนทั้งสิ้น 191 ชุด ซึ่งมากกว่าจำนวนตัวอย่างที่กำหนดไว้ และผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้ง 191 ชุด มาวิเคราะห์โดยก่อนลงรหัสข้อมูลได้นำข้อมูลทั้งหมดมาทำการตรวจสอบ (Manual Editing) ก่อน แล้วจึงนำมารหัส (coding) เจา่บัตร์และประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ใช้วิธีการทางสถิติหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ยเพื่ออธิบายข้อมูล ระดับความเป็นเมือง การศึกษา อาชีพ รายได้ การเลื่อนขั้นทางสังคมและแบบของครอบครัว

2. การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) ใช้การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย (t-test) และใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวิเคราะห์ทางเดียว (One-way Analysis of Variance) เพื่อทดสอบสมมติฐานต่าง ๆ ดังนี้คือ

สมมติฐานที่ 1 ใช้ t-test โดยการแบ่งหัวหน้าครัวเรือนออกเป็น 2 กลุ่มตามระดับความเป็นเมืองมากและความเป็นเมืองน้อย เปรียบเทียบดูความแตกต่างของการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างหัวหน้าครัวเรือน 2 กลุ่ม

สมมติฐานที่ 1.1 ใช้ t-test โดยแบ่งหัวหน้าครัวเรือนออกเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีระดับความเป็นเมืองมากกว่า และกลุ่มที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีระดับความเป็นเมืองน้อยกว่า เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างหัวหน้าครัวเรือน 2 กลุ่ม

สมมติฐานที่ 1.2 ใช้ t-test ใช้วิธีการแบ่งกลุ่มเช่นเดียวกับสมมติฐานที่ 1.1 เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ระหว่างหัวหน้าครัวเรือน 2 กลุ่ม

ลุ่มมาตรฐานที่ 1.3 ใช้ t-test ใช้วิธีการแบ่งกลุ่ม เช่นเดียวกับลุ่มมาตรฐาน
ที่ 1.1 เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับสื่อวิทยุระหว่างหัวหน้าครัวเรือน
2 กลุ่ม

ลุ่มมาตรฐานที่ 1.4 ใช้ t-test ใช้วิธีการแบ่งกลุ่มเช่นเดียวกับลุ่มมาตรฐาน
ที่ 1.1 เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับสื่อภาพยนตร์ระหว่างหัวหน้าครัวเรือน
2 กลุ่ม

ลุ่มมาตรฐานที่ 1.5 ใช้ t-test ใช้วิธีการแบ่งกลุ่มเช่นเดียวกับลุ่มมาตรฐาน
ที่ 1.1 เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับสื่อตยสารระหว่างหัวหน้าครัวเรือน
2 กลุ่ม

ลุ่มมาตรฐานที่ 2.1 ใช้ t-test โดยแบ่งหัวหน้าครัวเรือนออกเป็น 2 กลุ่ม
ตามลักษณะอาชีพ ได้แก่กลุ่มผู้ที่มีอาชีพไม่ใช้แรงงานและกลุ่มผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน เปรียบ-
เทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างหัวหน้าครัวเรือน 2 กลุ่ม

ลุ่มมาตรฐานที่ 2.2 ใช้ t-test โดยแบ่งหัวหน้าครัวเรือนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ
กลุ่มผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงชัน และกลุ่มผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมต่ำลง
เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างหัวหน้าครัวเรือน 2 กลุ่ม

ลุ่มมาตรฐานที่ 2.3 ใช้ One-way Analysis of Variance โดยแบ่ง
หัวหน้าครัวเรือนออกเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มผู้มีรายได้สูง กลุ่มผู้มีรายได้ปานกลาง และ
กลุ่มผู้มีรายได้ต่ำ เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างหัวหน้า
ครัวเรือน 3 กลุ่ม

ลุ่มมาตรฐานที่ 2.4 ใช้ t-test แบ่งหัวหน้าครัวเรือนออกเป็น 2 กลุ่ม
คือกลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยวและกลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย เปรียบเทียบ
ความแตกต่างในการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างหัวหน้าครัวเรือน 2 กลุ่ม

สมมุติฐานที่ 2.5 ใช้ One-Way Analysis of Variance โดยการแบ่งหัวหน้าคร้ว เรือนออกเป็น 3 กลุ่ม ตามระดับการศึกษา กล่าวคือ กลุ่มผู้ที่มีการศึกษาสูง กลุ่มผู้ที่มีการศึกษাপานกลาง และกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาต่ำตามลำดับ จากนั้นเปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างหัวหน้าคร้ว เรือน 3 กลุ่มนั้น

สมมุติฐานที่ 3 ใช้ t-test และแบ่งกลุ่มหัวหน้าคร้ว เรือนออกเป็น 2 กลุ่ม ตามระดับความเป็นเมืองมากกว่า และน้อยกว่า เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับข่าวหมักระหว่างหัวหน้าคร้ว เรือน 2 กลุ่มนั้น

สมมุติฐานที่ 4.1 ใช้ t-test ใช้วิธีการแบ่งกลุ่มเช่นเดียวกับสมมุติฐานข้อ 2.1 เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับข่าวหมักระหว่างหัวหน้าคร้ว เรือน 2 กลุ่มที่มีอาชีพแตกต่างกัน

สมมุติฐานที่ 4.2 ใช้ One-Way Analysis of Variance โดยการแบ่งหัวหน้าคร้ว เรือนออกเป็น 3 กลุ่ม ตามจำนวนรายได้ คือกลุ่มผู้ที่มีรายได้สูง กลุ่มผู้ที่มีรายได้อานกลาง และกลุ่มผู้ที่มีรายได้อต่ำ เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับข่าวหมักระหว่างหัวหน้าคร้ว เรือน 3 กลุ่ม

สมมุติฐานที่ 4.3 ใช้ One-Way Analysis of Variance โดยการแบ่งหัวหน้าคร้ว เรือนออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับการศึกษา ได้แก่กลุ่มผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง กลุ่มผู้ที่มีระดับการศึกษานานกลางและกลุ่มผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับข่าวหมักระหว่างหัวหน้าคร้ว เรือน 3 กลุ่มนั้น

สมมุติฐานที่ 4.4 ใช้ t-test โดยแบ่งหัวหน้าคร้ว เรือนออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงชัน และกลุ่มผู้ที่มีการเลื่อนขั้นทางสังคมต่ำลง เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับข่าวหมักระหว่างหัวหน้าคร้ว เรือน 2 กลุ่ม

สมมุติฐานที่ 4.5 ใช้ t-test โดยแบ่งหัวหน้าคร้ว เรือนออกเป็น 2 กลุ่ม ตามแบบของครอบครัว คือผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว และผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย เปรียบเทียบดูความแตกต่างในการเปิดรับข่าวหมักระหว่างหัวหน้าคร้ว เรือน 2 กลุ่ม

สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

สูตร ค่าที $t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$

สูตร ค่าเอฟ $F = \frac{MS_B}{MS_W}$

ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ในการอ่านผลการวิจัยในบทต่อไป ผู้วิจัยใคร่ขอให้ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในทาง สถิติดังนี้

N	หมายถึง จำนวนคนหรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	หมายถึง คะแนนเฉลี่ย
S.D	หมายถึง คะแนนความเบี่ยงเบนมาตรฐาน, S^2 หมายถึง ความแปรปรวน
t-Value	หมายถึง ค่าสถิติ t
Source	หมายถึง แหล่งความแปรปรวน
Between groups	หมายถึง ระหว่างกลุ่ม
Within groups	หมายถึง ภายในกลุ่ม
df.	หมายถึง ชั้นแห่งความเป็นอิสระ
S.S	หมายถึง ผลบวกกำลังสองของคะแนนแต่ละกลุ่มจากค่าเฉลี่ย
M.S	หมายถึง ค่าเฉลี่ยของกำลังสองหรือความแปรปรวน
F	หมายถึง อัตราส่วน F
sig.	หมายถึง ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ

เกณฑ์การให้คะแนน

เพื่อให้เกิดความละตวกในการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความหมายผลจากการวิเคราะห์ จึงได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการวัดตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

การเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับ		ปริมาณในการอ่าน / วัน	
ทุกวัน	= 5 คะแนน	41 นาทีขึ้นไป	= 5 คะแนน
3-4 ครั้ง / สัปดาห์	= 4 คะแนน	31-40 นาที	= 4 คะแนน
1-2 ครั้ง / สัปดาห์	= 3 คะแนน	21-30 นาที	= 3 คะแนน
เดือนละ 1-2 ครั้ง	= 2 คะแนน	11-20 นาที	= 2 คะแนน
นาน ๆ ครั้ง	= 1 คะแนน	น้อยกว่า 10 นาที	= 1 คะแนน

การเปิดรับสื่อวิทยุ

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับ		ปริมาณในการฟัง / วัน	
ทุกวัน	= 5 คะแนน	มากกว่า 6 ชั่วโมง	= 5 คะแนน
3-4 ครั้ง / สัปดาห์	= 4 คะแนน	มากกว่า 3 แต่ไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง	= 4 คะแนน
1-2 ครั้ง / สัปดาห์	= 3 คะแนน	1-3 ชั่วโมง	= 3 คะแนน
เดือนละ 1-2 ครั้ง	= 2 คะแนน	31-59 นาที	= 2 คะแนน
นาน ๆ ครั้ง	= 1 คะแนน	น้อยกว่า 30 นาที	= 1 คะแนน

การเปิดรับสื่อโทรทัศน์

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับ		ปริมาณในการดูโทรทัศน์/วัน	
ทุกวัน	= 5 คะแนน	มากกว่า 6 ชั่วโมง	= 5 คะแนน
3-4 ครั้ง/สัปดาห์	= 4 คะแนน	มากกว่า 3 แต่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง	= 4 คะแนน
1-2 ครั้ง/สัปดาห์	= 3 คะแนน	1-3 ชั่วโมง	= 3 คะแนน
เดือนละ 1-2 ครั้ง	= 2 คะแนน	31-59 นาที	= 2 คะแนน
นาน ๆ ครั้ง	= 1 คะแนน	น้อยกว่า 30 นาที	= 1 คะแนน

การเปิดรับสื่อวิทยุ

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับ		ปริมาณในการอ่าน/วัน	
อ่านเป็นประจำ	= 5 คะแนน	41 นาทีขึ้นไป	= 5 คะแนน
ไม่ประจำแต่บ่อยมาก	= 4 คะแนน	31-40 นาที	= 4 คะแนน
บ่อยปานกลาง	= 3 คะแนน	21-30 นาที	= 3 คะแนน
อ่านบ้างพอสมควร	= 2 คะแนน	11-20 นาที	= 2 คะแนน
นาน ๆ ครั้ง	= 1 คะแนน	น้อยกว่า 10 นาที	= 1 คะแนน

การเปิดรับสื่อภาพยนตร์

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับ	
มากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	= 5 คะแนน
สัปดาห์ละครั้ง	= 4 คะแนน
เดือนละ 2-3 ครั้ง	= 3 คะแนน
เดือนละครั้ง	= 2 คะแนน
นาน ๆ ครั้ง	= 1 คะแนน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในบทนี้จะเสนอรายงานผลการวิจัยเรื่อง "ความเป็นเมืองกับการเปิดรับสื่อมวลชน : ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดตากปาง ซึ่งรายงานผลการวิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ใช้สถิติร้อยละ และค่าเฉลี่ยเพื่ออธิบายระดับความเป็นเมือง การศึกษา อาชีพ รายได้ การเลื่อนชั้นทางสังคม และแบบของครอบครัว (ตารางที่ 1-8)

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมุติฐาน (Hypothesis Testing) ใช้การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยร้อยละ (t-test) เพื่อทดสอบ (1) ความแตกต่างในเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่ากับผู้ที่ยังอาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า (ตารางที่ 1-6) (2) ความแตกต่างในเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างผู้ที่มีคุณลักษณะความเป็นคนเมืองมากกว่า กับผู้ที่มีคุณลักษณะความเป็นคนเมืองน้อยกว่า ในเรื่องอาชีพ การเลื่อนชั้นทางสังคม และแบบของครอบครัว (ตารางที่ 7, 8 และ 10) (3) ความแตกต่างในเรื่องการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า (ตารางที่ 12) (4) ความแตกต่างในเรื่องการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่มีลักษณะความเป็นคนเมืองมากกว่า กับผู้ที่มีลักษณะความเป็นคนเมืองน้อยกว่า ในเรื่อง อาชีพ การเลื่อนชั้นทางสังคม และแบบของครอบครัว (ตารางที่ 13, 16, 17) และใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เพื่อทดสอบความแตกต่างในการเปิดรับสื่อมวลชน และความแตกต่างในการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่มีระดับ

การศึกษาและผู้ที่มีรายได้ต่ำ ปานกลาง สูงตามลำดับ (ตารางที่ 9,11,14,15) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการทดสอบสมมุติฐานตามที่ตั้งไว้โดยใช้ระดับนัยสำคัญ = .05 ดังมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ก. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับความเป็นเมือง หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่ามีจำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 64.9 และหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า มีจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 (ตารางที่ 1)

การศึกษา หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 19.3 เป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับอนุปริญา รองลงมาได้แก่ระดับการศึกษา ม.ศ. 1-3 มีร้อยละ 17.3, ป.1-ป.4, ปริญญาตรี, ม.ศ. 4-ม.ศ.5 หรือ ปวช., ป.5-ป.7, สูงกว่าปริญญาตรี และไม่ได้รับการศึกษามีร้อยละ 16.8, 16.8, 14.1, 11.0, 3.1 และ 1.6 ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

รายได้ ร้อยละ 34.6 เป็นผู้มีรายได้ระหว่าง 4,001-6,000 บาทต่อเดือน รองลงมาได้แก่ผู้มีรายได้ 2,001-4,000 บาท (29.3), ต่ำกว่า 2,000 บาท (15.7) 6,001-8,000 บาท (13.1) และมากกว่า 8,000 บาท (7.3) สำหรับรายได้ของหัวหน้าครอบครัวโดยเฉลี่ยคือ 4,001-6,000 บาทต่อเดือน (ตารางที่ 3)

อาชีพส่วนใหญ่ของหัวหน้าครัวเรือนได้แก่อาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 35.6 รองลงมาได้แก่พนักงานรัฐวิสาหกิจ คือร้อยละ 27.3 อาชีพรับจ้าง, รับราชการ กรรมการและช่างฝีมือตามลำดับ และจากจำนวนนี้ เมื่อนำมาจำแนกเป็นอาชีพแรงงานและอาชีพไม่ใช่แรงงาน ปรากฏว่าร้อยละ 79.1 ของหัวหน้าครัวเรือนมีอาชีพไม่ใช่แรงงาน ส่วนร้อยละ 20.9 เป็นผู้มีอาชีพใช้แรงงาน (ตารางที่ 4-5)

การเลื่อนขั้นทางสังคมแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

(1.) การเลื่อนขั้นทางสังคมในรุ่นอายุหรือการเลื่อนขั้นทางอาชีพของตนเอง พบว่าร้อยละ 90.6 ของหัวหน้าครัวเรือน เป็นผู้ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพของตนเอง

ร้อยละ 8.9 เป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพในทางที่ดีขึ้น และร้อยละ 0.5 เป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพในทางที่เลวลง (ตารางที่ 6)

(ข.) การเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุ เมื่อเปรียบเทียบกับบิดาพบว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่ในระดับเดียวกับบิดามีร้อยละ 67.0 ส่วนผู้ที่ประกอบอาชีพดีกว่าบิดามีร้อยละ 25.1 และผู้ที่มียาชีพระดับต่ำกว่าบิดามีร้อยละ 7.9 (ตารางที่ 7)

แบบของครอบครัว หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นผู้อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว คือ ร้อยละ 71.3 และร้อยละ 28.3 เป็นผู้ที่ยาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย (ตารางที่ 8)

ข. การเปิดรับสื่อมวลชน¹

การเปิดรับสื่อมวลชนหรือการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนในการวิจัยนี้ รวมถึงความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อมวลชน ปริมาณและลักษณะของ เนื้อหาข่าวสารซึ่งหัวหน้าครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดลำปาง เป็นผู้เปิดรับ

สื่อมวลชนที่นำมาพิจารณาในการวิจัยนี้มีจำนวน 5 สื่อ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสารและภาพยนตร์ จากผลเบื้องต้นของการสำรวจการเปิดรับสื่อมวลชนของหัวหน้าครัวเรือนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปางปรากฏว่า ในด้านการอ่านหนังสือพิมพ์ หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่คือร้อยละ 95.3 อ่านหนังสือพิมพ์ ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์เพียงร้อยละ 4.7 ในจำนวนนี้เขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า หัวหน้าครัวเรือนอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่าคือร้อยละ 98.4 ในขณะที่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่ามีหัวหน้าครัวเรือนอ่านหนังสือพิมพ์ร้อยละ 86.5 (ตารางที่ 9)

สำหรับการฟังวิทยุนั้น พบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปางรับฟังวิทยุ คือมีถึงร้อยละ 93.2 และเมื่อพิจารณาเป็นรายเขตก็พบว่าในทั้ง 2 เขต คือเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า และเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า มีการรับฟังวิทยุมากในระดับใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 94.4 และ 92.5 ตามลำดับ (ตารางที่ 13)

¹

ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก. (ตารางที่ 9 - ตารางที่ 26)

ในด้านโทรทัศน์พบว่า หัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 97.4 ดูโทรทัศน์โดยหัวหน้าครัวเรือนในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่าดูโทรทัศน์มากกว่า (ร้อยละ 99.0) หัวหน้าครัวเรือนในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า (ร้อยละ 94.0) (ตารางที่ 17)

ในการอ่านนิตยสารพบว่า หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 74.9 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดอ่านนิตยสาร ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่ามีผู้อ่านร้อยละ 75.8 ส่วนในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า มีผู้อ่านนิตยสารร้อยละ 73.1 (ตารางที่ 21)

สื่อภาพยนตร์เป็นสื่อมวลชนที่หัวหน้าครัวเรือนเปิดรับน้อยที่สุดในบรรดาสื่อทั้งหลาย ดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ มีหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 61.3 ที่ไปดูภาพยนตร์ และเมื่อพิจารณาตามรายเขต พบว่าภาพยนตร์ไม่ได้เป็นที่นิยมมากนัก เพราะมีหัวหน้าครัวเรือนในทั้ง 2 เขตจำนวนน้อยที่ดูภาพยนตร์ กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่าดูภาพยนตร์ร้อยละ 58.0 และหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า ดูภาพยนตร์ร้อยละ 37.3 (ตารางที่ 24)

ในด้านความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อ ปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนที่อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวันมีร้อยละ 59.2 ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่อ่านหนังสือพิมพ์ 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์, 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ นาน ๆ ครั้ง ไม่ได้อ่าน และอ่านเดือนละ 1-2 ครั้ง มีร้อยละ 17.3, 8.4, 7.3, 4.7 และ 3.1 ตามลำดับ (ตารางที่ 10)

การฟังวิทยุ หัวหน้าครัวเรือนที่รับฟังวิทยุทุกวันมี ร้อยละ 48.2 รองลงมาคือ ร้อยละ 23.0 รับฟังวิทยุ 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์ รับฟังวิทยุ 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ นาน ๆ ครั้ง ไม่ได้ฟังเลย และรับฟังเดือนละ 1-2 ครั้ง มีร้อยละ 10.5, 9.4, 6.8 และ 2.1 ตามลำดับ (ตารางที่ 14)

หัวหน้าครัวเรือนที่ดูโทรทัศน์ทุกวันมีร้อยละ 65.4 รองลงมาคือหัวหน้าครัวเรือนที่ดูโทรทัศน์ 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 23.6 ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่ดูโทรทัศน์ 1-2 ครั้งต่อเดือน จนถึงไม่ได้ดูโทรทัศน์เลย คิดเป็นร้อยละ 4.7, 1.6, 2.1 และ 2.6 ตามลำดับ (ตารางที่ 18)

การอ่านนิยายลึกลับ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ได้่านนิยายลึกลับคิดเป็นร้อยละ

25.1 สำหรับหัวหน้าครัวเรือนที่อ่านนิยายลึกลับเป็นประจำ และอ่านบ้างพอสมควรมีร้อยละ

19.9 อ่านไม่ประจำ แต่บ่อยมาก และอ่านนาน ๆ ครั้งมีร้อยละ 12.0 ส่วนหัวหน้าครัวเรือน
ที่อ่านนิยายลึกลับบ่อยปานกลางมีเพียงร้อยละ 11.0 (ตารางที่ 22)

ภาพยนตร์ ร้อยละ 38.7 ของหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้ดูภาพยนตร์เลยในรอบ 6 เดือน
ที่ผ่านมา ร้อยละ 33.0 ที่ไปดูภาพยนตร์นาน ๆ ครั้ง และร้อยละ 10.5, 4.7, 2.6 ที่ไปดู
ภาพยนตร์เดือนละ 1-3 ครั้ง สัปดาห์ละครั้ง และมากกว่าสัปดาห์ละครั้งตามลำดับ (ตาราง
ที่ 25)

เกี่ยวกับความยาวนานของ เวลาที่ใช้ในการเปิดรับสื่อชนิดต่าง ๆ ดังปรากฏใน
ตาราง 11 พบว่า หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 28.8 ใช้เวลาอ่านหนังสือพิมพ์โดยเฉลี่ยต่อวัน
ประมาณ 21-30 นาที ร้อยละ 23.0 ใช้เวลาอ่านหนังสือพิมพ์ประมาณ 11-20 นาที สำหรับ
หัวหน้าครัวเรือนที่ใช้เวลาอ่านหนังสือพิมพ์ 41 นาทีขึ้นไป 31-40 นาที น้อยกว่า 10 นาที
และไม่ได้่านหนังสือพิมพ์เลยมีร้อยละ 21, 17.3, 5.2 และ 4.7 ตามลำดับ

ในการรับฟังวิทยุ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 37.2 รับฟังวิทยุโดยเฉลี่ยต่อวัน
ประมาณ 31-59 นาที รองลงมาคือร้อยละ 31.9 รับฟังวิทยุน้อยกว่า 30 นาที ส่วนร้อยละ
15.7, 6.3, 4.7 และ 4.2 เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่รับฟังวิทยุประมาณวันละ 1-3 ชั่วโมง
ไม่ได้รับฟังเลย รับฟังมากกว่า 3 ชั่วโมง แต่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง และรับฟังมากกว่า
6 ชั่วโมงตามลำดับ (ตารางที่ 15)

สำหรับการดูโทรทัศน์ของหัวหน้าครัวเรือนตั้งแต่ตั้งแต่วันที่ 19 นั้น ปรากฏว่า
กลุ่มที่มีมากที่สุดคือร้อยละ 41.9 ดูโทรทัศน์โดยเฉลี่ยต่อวันประมาณ 1-3 ชั่วโมง รองลงมา
คือร้อยละ 35.1 ดูโทรทัศน์ 31-59 นาที และร้อยละ 10.5, 9.9, 2.6 ดูโทรทัศน์
มากกว่า 3 ชั่วโมง แต่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง ดูโทรทัศน์น้อยกว่า 30 นาที และไม่เคยดู
โทรทัศน์เลยตามลำดับ

ในด้าน การอ่านนิยายลึกลับ หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 25.7 ไม่ได้อ่านนิยายลึกลับเลย ส่วนร้อยละ 21.5 อ่านนิยายลึกลับโดยเฉลี่ยต่อวันประมาณ 21-30 นาที ร้อยละ 13.6 อ่านประมาณ 10-20 นาที และ 51-60 นาที ร้อยละ 12.0 อ่าน 31-40 นาที ร้อยละ 6.3 อ่านมากกว่า 1 ชั่วโมง และร้อยละ 5.2 อ่านนิยายลึกลับน้อยกว่า 10 นาที (ตารางที่ 23)

ลักษณะของเนื้อหาข่าวลึกลับในสื่อต่าง ๆ ที่หัวหน้าครัวเรือนเปิดรับ พบว่าผู้ที่อ่านคอลัมน์ข่าวราชการ การเมือง เศรษฐกิจทั้งในและนอกประเทศทุกวันมีร้อยละ 48.2 รองลงมาได้แก่รายการเพลง ข่าวกีฬา และสังคมข่าวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 35.6, 26.7 และ 20.9 (ตารางที่ 16)

สำหรับโทรทัศน์นั้น ร้อยละ 62.3 ของผู้ที่ดูรายการข่าว (รายการ การเมือง เศรษฐกิจทั้งในและนอกประเทศ) ทุกวันร้อยละ 49.2 ดูข่าวกีฬา ร้อยละ 42.9 ดูภาพยนตร์โทรทัศน์ประเภทบันเทิงสัปดาห์ละครั้งใน และร้อยละ 26.2 ดูรายการละครโทรทัศน์ (ตารางที่ 20)

เนื่องจากการเปิดรับสื่อภาพยนตร์มีน้อย ฉะนั้น จำนวนผู้ที่ดูภาพยนตร์มากกว่าสัปดาห์ละครั้งจึงมีจำนวนน้อย ผู้ที่ดูภาพยนตร์ประเภทอาชญากรรมมีเพียงร้อยละ 3.7 ภาพยนตร์เพลงและภาพยนตร์ตลกขบขันมีเพียงร้อยละ 2.6 เท่านั้น (ตารางที่ 26)

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing)

เนื่องจากการวัดการเปิดรับสื่อมวลชนในวิจัยนี้ มีการวัดทั้งในด้านความบ่อยครั้งและปริมาณ (ความยาวนานของเวลาที่เปิดรับ) อันจะช่วยทำให้การวัดการเปิดรับสื่อมวลชนมีความละเอียดมากยิ่งขึ้นกว่าการวัดที่วัดเพียงความบ่อยครั้งแต่ประการเดียว และผู้วิจัยให้ความสำคัญในเรื่องความบ่อยครั้ง และปริมาณเท่าเทียมกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำคะแนนความบ่อยครั้ง และคะแนนปริมาณในการเปิดรับแต่ละสื่อ ซึ่งปรับให้มีค่าเท่ากัน¹ แล้วมารวมกัน

¹

รายละเอียดเกณฑ์การให้คะแนน บทที่ 3, หน้า 38

เป็นคะแนนการเปิดรับสื่อมวลชนของแต่ละบุคคล และเพื่อให้สะดวกในการแปลความหมายของคะแนน ผู้วิจัยจึงแบ่งคะแนนการเปิดรับสื่อมวลชนดังกล่าวออกเป็น 5 ช่วง ดังนี้

คะแนนรวมของแต่ละสื่อ

ตั้งแต่ 3.00 ลงมา	หมายความว่า	เปิดรับน้อยที่สุด
มากกว่า 3.00-5.00	หมายความว่า	เปิดรับน้อย
มากกว่า 5.00-7.00	หมายความว่า	เปิดรับปานกลาง
มากกว่า 7.00-9.00	หมายความว่า	เปิดรับมาก
มากกว่า 9.00 ขึ้นไป	หมายความว่า	เปิดรับมากที่สุด

คะแนนรวมของการเปิดรับสื่อมวลชน 5 ประเภท (หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสารและภาพยนตร์)

ตั้งแต่ 15.00 ลงมา	หมายความว่า	เปิดรับน้อยที่สุด
มากกว่า 15.00-25.00	หมายความว่า	เปิดรับน้อย
มากกว่า 25.00-35.00	หมายความว่า	เปิดรับปานกลาง
มากกว่า 35.00-45.00	หมายความว่า	เปิดรับมาก
มากกว่า 45.00 ขึ้นไป	หมายความว่า	เปิดรับมากที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการทดสอบสมมติฐานในการวิจัยเป็นดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่ามีการเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

1.1 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

เขตที่อยู่อาศัย	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
ความเป็นเมืองมากกว่า	124	7.2500	2.360	0.73	0.464
ความเป็นเมืองน้อยกว่า	67	6.9701	2.780		

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์อยู่ในระดับค่อนข้างมาก และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า เปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ผลการทดสอบนัยสำคัญปรากฏว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์

1.2 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่าเปิดรับสื่อโทรทัศน์ มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการ เปิดรับสื่อโทรทัศน์ ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

เขตที่อยู่อาศัย	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
ความเป็นเมืองมากกว่า	124	7.0242	1.490	1.51	0.132
ความเป็นเมืองน้อยกว่า	67	6.6269	2.109		

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อโทรทัศน์อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ส่วนผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า เปิดรับสื่อโทรทัศน์ในระดับปานกลาง จากผลการทดสอบนัยสำคัญปรากฏว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่าและผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการ เปิดรับสื่อโทรทัศน์

1.3 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อวิทยุมากกว่า
ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการ เปิดรับสื่อวิทยุระหว่าง
ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความ
เป็นเมืองน้อยกว่า

เขตที่อยู่อาศัย	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
ความเป็นเมืองมากกว่า	124	5.7903	2.158	0.62	0.534
ความเป็นเมืองน้อยกว่า	67	5.5672	2.698		

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า
เปิดรับสื่อวิทยุในระดับปานกลาง และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า เปิดรับ
สื่อวิทยุในระดับปานกลางใกล้เคียงกัน ผลการทดสอบนัยสำคัญปรากฏว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขต
ที่มีความเป็นเมืองมากกว่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า ไม่มีความแตกต่าง
กันในเรื่องการเปิดรับสื่อโทรทัศน์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อภาพยนตร์มากกว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับสื่อภาพยนตร์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

เขตที่อยู่อาศัย	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
ความเป็นเมืองมากกว่า	124	1.5726	1.818	-0.97	0.336
ความเป็นเมืองน้อยกว่า	67	1.8507	2.047		

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อภาพยนตร์น้อยที่สุด เช่นเดียวกับการเปิดรับสื่อภาพยนตร์ของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า ซึ่งมีระดับในการเปิดรับน้อยใกล้เคียงกัน ผลการทดสอบนัยสำคัญปรากฏว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีความเป็นเมืองมากกว่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการเปิดรับสื่อภาพยนตร์

1.5 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่า
ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับสื่อมวลชน
ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขต
ที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

เขตที่อยู่อาศัย	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
ความเป็นเมืองมากกว่า	124	4.9516	3.566	0.41	0.684
ความเป็นเมืองน้อยกว่า	67	4.7313	3.549		

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่าเปิดรับ
สื่อมวลชนอยู่ในระดับน้อย และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า เปิดรับสื่อมวลชน
ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน ผลจากการทดสอบนัยสำคัญ ปรากฏว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความ
เป็นเมืองมากกว่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า ไม่มีความแตกต่างกันใน
เรื่องการเปิดรับสื่อมวลชน

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับสื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร และภาพยนตร์ ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

เขตที่อยู่อาศัย	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
ความเป็นเมืองมากกว่า	124	26.5887	7.085	0.73	0.468
ความเป็นเมืองน้อยกว่า	67	25.7463	8.580		

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับสื่อมวลชนในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ซึ่งแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่าที่เปิดรับสื่อมวลชนในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำเช่นเดียวกัน แต่ผลการทดสอบนัยสำคัญปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมุติฐานที่ 2.1 ผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่แรงงานเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีอาชีพ
ใช้แรงงาน

ตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับสื่อมวลชน
ระหว่างผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่แรงงานกับผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน

ประเภทของอาชีพ	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
ไม่ใช่ใช้แรงงาน	151	27.2980	7.454	-3.65	0.000
ใช้แรงงาน	40	22.5000	7.165		

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่ใช้แรงงานมีการเปิดรับสื่อมวลชน
ในระดับปานกลาง ซึ่งแตกต่างกับผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงานที่เปิดรับสื่อมวลชนในระดับน้อย ผลการ
ทดสอบนัยสำคัญปรากฏว่า ผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่ใช้แรงงานเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีอาชีพใช้
แรงงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมุติฐานที่ 2.2 ผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงขึ้นไป เปิดรับสื่อมวลชน

มากกว่าผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมต่ำลง

ตารางที่ 8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับสื่อมวลชน
ระหว่างผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงขึ้นไป กับผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้น
ทางสังคมต่ำลง¹

การเลื่อนขั้นทางสังคม	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
สูงขึ้นไป	55	26.1636	7.026	0.15	0.882
ต่ำลง	136	26.3456	7.887		

จากตารางข้างบนนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงขึ้นไป และผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมต่ำลงมีการเปิดรับสื่อมวลชนในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำเช่นเดียวกัน และผลการทดสอบนัยสำคัญก็ปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมสูงขึ้นไป กับผู้ที่มีระดับการเลื่อนขั้นทางสังคมต่ำลง

¹ การเลื่อนระดับขั้นทางสังคมสูงหรือต่ำแบ่งโดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) ของคะแนนในกลุ่มเป็นเกณฑ์ ซึ่งค่าเฉลี่ยของคะแนนการเลื่อนระดับขั้นทางสังคมเท่ากับ 4.0 ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยถือว่าเป็นกลุ่มสูง ส่วนผู้ที่ได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยถือว่าเป็นกลุ่มต่ำ

สมมุติฐานที่ 2.3 ผู้ที่มีรายได้สูงกว่าเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า

ตารางที่ 9 ผลการทดสอบความแตกต่างของการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างกลุ่มที่มีรายได้ต่างกันโดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน

Source	df.	S.S	M.S	F	sig.
Between Groups	2	1033.6385	516.8191	9.687	0.0001
Within Groups	188	10029.8906	.53.3505		
Total	190	11063.5273			

จากตารางแสดงว่า ผู้ที่มีรายได้แตกต่างกัน 3 กลุ่มมีการเปิดรับสื่อมวลชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อทดสอบหากกลุ่มที่แตกต่างกันโดยวิธีของ Scheffe' แล้วพบว่า กลุ่มที่แตกต่างกันมีเพียงคู่เดียวคือ กลุ่มผู้ที่มีรายได้สูงกับกลุ่มผู้ที่มีรายได้ต่ำ กล่าวคือ ผู้ที่มีรายได้สูง จะเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ ส่วนกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางเปิดรับสื่อมวลชนไม่แตกต่างกับกลุ่มที่มีรายได้สูงและต่ำ

ลุ่มสุติฐาน 2.4 ผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย

ตารางที่ 10 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยวกับผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย

แบบของครอบครัว	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
ครอบครัวเดี่ยว	137	26.5036	7.909	-0.61	0.545
ครอบครัวขยาย	54	25.7592	6.917		

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยวเปิดรับสื่อมวลชนในระดับปานกลาง และผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยายก็เปิดรับสื่อมวลชนในระดับปานกลางเช่นกัน ผลการทดสอบนัยสำคัญพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว และผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมุติฐาน 2.5 ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่า เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า

ตารางที่ 11 ผลการทดสอบความแตกต่างของการเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างกลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่างกันโดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน

Source	df.	S.S	M.S	F	sig.
Between Groups	2	2037.4744	1018.7371	21.397	0.000
Within Groups	185	8807.9829	47.6107		
Total	187	10845.4570			

จากตาราง 11 แสดงว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อทำการทดสอบหา กลุ่มที่แตกต่างกันโดยวิธีการของ Scheffe แล้ว พบว่ากลุ่มที่มีการศึกษาต่ำ เปิดรับสื่อมวลชนน้อยกว่า กลุ่มที่มีการศึกษาปานกลาง และกลุ่มที่มีการศึกษาสูง แต่ไม่พบว่ากลุ่มที่มีการศึกษาสูง และกลุ่มที่มีการศึกษาปานกลางมีความแตกต่างกันในเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชน

เนื่องจากสมมุติฐานข้อ 3 และข้อ 4 เป็นการทดสอบการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีข้อคำถาม 9 ข้อ การให้คะแนนได้จัดคะแนนเป็น 5 ระดับคือ 5,4,3,2,1 เพื่อให้การเล่นผลการวิจัยง่ายต่อการทำความเข้าใจ สิ่งนำคะแนนมาแบ่งออกเป็น 5 ช่วงได้ดังนี้

คะแนนของการ เปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์

ตั้งแต่ 16.2 ลงมา	หมายความว่า	เปิดรับน้อยที่สุด
มากกว่า 16.2-23.4	หมายความว่า	เปิดรับน้อย
มากกว่า 23.4-30.6	หมายความว่า	เปิดรับปานกลาง
มากกว่า 30.6-37.8	หมายความว่า	เปิดรับมาก
มากกว่า 37.8 ขึ้นไป	หมายความว่า	เปิดรับมากที่สุด

สมมุติฐานที่ 3 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับข่าวหนักมากกว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

ตารางที่ 12 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า กับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

เขตความเป็นเมือง	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
ความเป็นเมืองมากกว่า	124	22.8468	11.309	0.03	0.976
ความเป็นเมืองน้อยกว่า	67	22.7910	13.529		

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า เปิดรับข่าวหนักจากหนังสือพิมพ์ในระดับน้อย เช่นเดียวกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า ผลการทดสอบนัยสำคัญปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกัน ในเรื่องการเปิดรับข่าวหนักจากหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

ลุ่มฐานที่ 4.1 ผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่แรงงานเปิดรับข่าวหนักมากกว่าผู้ที่มีอาชีพ
แรงงาน

ตารางที่ 13 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวหนัก
จากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่แรงงานกับผู้ที่มีอาชีพใช่แรงงาน

ประเภทของอาชีพ	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
ไม่ใช่แรงงาน	150	24.5298	11.292	-3.92	0.000
ใช่แรงงาน	40	16.4000	13.005		

จากตารางที่ 13 แสดงว่าผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่แรงงานเปิดรับข่าวหนักในระดับปานกลาง
แต่ผู้ที่มีอาชีพใช่แรงงานเปิดรับข่าวหนักในระดับน้อย ผลจากการทดสอบนัยสำคัญปรากฏว่า ผู้ที่มี
อาชีพไม่ใช่แรงงานเปิดรับข่าวหนักจากหนังสือพิมพ์มากกว่าผู้ที่มีอาชีพใช่แรงงาน อย่างมีนัยสำคัญ
ที่ระดับ .01

สมมุติฐานที่ 4.2 ผู้ที่มีรายได้น้อยกว่าเปิดรับข่าวหนักมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า

ตารางที่ 14 ผลการทดสอบความแตกต่างของการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างกลุ่มที่มีรายได้ต่างกันโดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน

Source	df.	S.S	M.S	F	sig.
Between Groups	2	3593.2742	1796.6370	13.947	0.000
Within Groups	188	24217,8281	128,8182		
Total	190	27811.1016			

จากตารางแสดงว่าผู้ที่มีรายได้แตกต่างกันมีการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\alpha = 0.01$) และเมื่อทำการทดสอบหากลุ่มที่แตกต่างกันโดยวิธีของ Scheffe' แล้วพบว่า กลุ่มที่แตกต่างกันมี 2 คู่ คือกลุ่มผู้มีรายได้น้อยกับกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลาง และกลุ่มผู้มีรายได้น้อยกับกลุ่มผู้มีรายได้สูง กล่าวคือ กลุ่มผู้มีรายได้น้อยเปิดรับข่าวหนักน้อยกว่ากลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางและกลุ่มผู้มีรายได้สูง แต่ไม่พบว่า กลุ่มผู้มีรายได้น้อยกับกลุ่มผู้มีรายได้สูงมีความแตกต่างกันในเรื่องการเปิดรับข่าวหนักจากหนังสือพิมพ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มตัวอย่าง 4.3 ผู้ที่มีการศึกษาลุ่มกว่า เปิดรับข่าวหนักมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า

ตารางที่ 15 ผลการทดสอบความแตกต่างของการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างกลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่างกัน โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน

Source	df.	S.S	M.S	F	sig.
Between Groups	2	4579.1332	2289.5664	19.068	0.0000
Within Groups	185	22213.3516	120.0722		
Total	187	26792.4844			

จากตารางแสดงว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และเมื่อทำการทดสอบหากกลุ่มที่แตกต่างกันโดยวิธีการของ Scheffe' แล้วพบว่า กลุ่มที่แตกต่างกันมี 2 คู่ คือกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาต่ำกับกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาปานกลาง และกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาต่ำ กับกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาลุ่ม กล่าวคือกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาต่ำเปิดรับข่าวหนักน้อยกว่ากลุ่มผู้ที่มีการศึกษาปานกลาง และกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาลุ่ม แต่ไม่พบว่ากลุ่มผู้ที่มีการศึกษาลุ่มและกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาปานกลาง มีความแตกต่างกันในเรื่องการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์

ลุ่มมติฐานที่ 4.4 ผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปได้รับข่าวหนัก
มากกว่าผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง

ตารางที่ 16 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวหนัก
จากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไปกับผู้ที่มี
ระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง

การเลื่อนชั้นทางสังคม	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
สูงขึ้นไป	55	23.4545	10.285	-0.45	0.650
ต่ำลง	136	22.5735	12.786		

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นไป เปิดรับ
ข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ในระดับน้อย และผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงก็เปิดรับ
ข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ในระดับน้อย เช่นเดียวกัน ผลการทดสอบนัยสำคัญปรากฏว่า ไม่มี
ความแตกต่างกันในเรื่องการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้น
ทางสังคมสูงขึ้นไป และผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง

สมมุติฐานที่ 4.5 ผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว เปิดรับข่าวหนักมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย

ตารางที่ 17 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยในการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว กับผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย

แบบของครอบครัว	N	\bar{X}	S.D	t-value	sig.
ครอบครัวเดี่ยว	137	22.8175	11.548	0.02	0.986
ครอบครัวขยาย	54	22.8518	13.511		

จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว และผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยายเปิดรับข่าวหนักจากหนังสือพิมพ์ในระดับน้อยใกล้เคียงกัน ผลการทดสอบนัยสำคัญพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการเปิดรับข่าวหนักจากหนังสือพิมพ์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยวและผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาก่อให้เกิดผลสำคัญประการหนึ่งคือ "เมือง" มีความเจริญเติบโตขึ้นอย่างมากมาย โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร จนโครงสร้างด้านสาธารณูปโภคของเมืองไม่ล้ามาารถที่จะรองรับการเจริญเติบโตดังกล่าวได้ ซึ่งเกิดความแออัดและสภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม ดังนั้น ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) จึงได้กำหนดแนวทางที่จะกระจายความเจริญและกิจกรรมเศรษฐกิจไปสู่ลุ่มภูมิภาค โดยการกำหนดที่จะ "พัฒนาระบบเมืองหลักและเมืองรอง" ขึ้นในภาคต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อช่วยสร้างสมดุลย์ของ "ระบบเมือง" ให้ดีขึ้นในอนาคต อีกทั้งเป็นการสกัดกั้นการอพยพสิ่งไหลของประชากรสู่กรุงเทพมหานครอีกประการหนึ่งด้วย¹

การพัฒนาเมืองจะสัมฤทธิ์ผลได้ นอกจากจะต้องมีการกำหนดนโยบายและมาตรการแล้ว การก่อสร้างที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยส่งผลให้การพัฒนาสำเร็จได้ตามแผนที่ต้องการ ซึ่งการก่อสร้างที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องขึ้นอยู่กับแหล่งสาร ข้าวสาร ลือที่ใช้ และผู้รับสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้รับสาร ดังนั้น การศึกษาเรื่องการเปิดรับลือของบุคคล จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้อการจัดดำเนินการลือมวลชนเพื่อพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วยิ่งขึ้น

¹ คณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529, หน้า 130.

การวิจัยเรื่องความเป็นเมืองกับการเปิดรับสื่อมวลชน ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา (1) ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นเมืองกับการเปิดรับสื่อมวลชน (2) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะความเป็นคนเมืองของบุคคลกับการเปิดรับสื่อมวลชน ลักษณะการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ หัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปางในปี พ.ศ. 2526 จำนวน 191 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม 1 ชุด จำนวนรวมของข้อคำถาม 25 ข้อ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถาม วิธีการทางสถิติที่ใช้คือ ใช้สถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่ออธิบายข้อมูลส่วนตัวของผู้รับการสัมภาษณ์ และทดสอบสมมติฐาน โดยเปรียบเทียบผลต่างของคะแนนเฉลี่ย (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของระดับความเป็นเมือง คุณลักษณะความเป็นคนเมืองของบุคคลกับการเปิดรับสื่อมวลชน ผลที่ได้รับจากการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ข้อมูลระดับความเป็นเมือง

หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า คิดเป็นสัดส่วน 5 : 3 มีการศึกษาระดับอนุปริญญา มีรายได้ระหว่าง 4,001 - 6,000 บาท ต่อเดือน มีอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ ส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพของตนเอง และเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่ในระดับเดียวกับบิดา ลักษณะของครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย

การเปิดรับสื่อมวลชน

ผลการสำรวจการเปิดรับสื่อมวลชนของหัวหน้าครัวเรือนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปางพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่นิยมดูโทรทัศน์เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ อ่านนิตยสารและดูภาพยนตร์ตามลำดับ

เกี่ยวกับความบ่อยครั้งและความยาวนานของ เวลาที่ใช้ในการเปิดรับสื่อมวลชน
ปรากฏว่า ส่วนใหญ่เปิดรับสื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์และสื่อหนังสือพิมพ์เป็นประจำทุกวัน ซึ่ง
แตกต่างจากสื่อผิวดินสาร และสื่อภาพยนตร์ที่มีการเปิดรับไม่ค่อยบ่อยนัก ส่วนความยาวนาน
ของเวลาที่หัวหน้าครัวเรือนใช้ในการเปิดรับสื่อแต่ละประเภทนั้น โดยเฉลี่ยแล้วใช้เวลา
ในการเปิดรับในระดับปานกลาง กล่าวคือ ใช้เวลาอ่านหนังสือพิมพ์โดยเฉลี่ยต่อวันประมาณ
21-30 นาที รับฟังวิทยุโดยเฉลี่ยต่อวันประมาณ 31-59 นาที ดูโทรทัศน์ประมาณวันละ
1-3 ชั่วโมง อ่านผิวดินสารประมาณ 21-30 นาทีโดยเฉลี่ยต่อวัน

ลักษณะของเนื้อหาข่าวสารที่นิยมเปิดรับมากที่สุดได้แก่ รายการข่าวราชการ
การเมือง เศรษฐกิจทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งเปิดรับจากสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุและสื่อหนังสือ
พิมพ์ ในจำนวนสื่อทั้ง 3 ประเภทนี้ พบว่ามีการเปิดรับรายการข่าวดังกล่าวจากสื่อโทรทัศน์
มากที่สุด รายการที่ได้รับความนิยมรองลงมาได้แก่ ข่าวกีฬา ภาพยนตร์โทรทัศน์ รายการ
บันเทิงต่าง ๆ ทางโทรทัศน์ และรายการเพลง ทางวิทยุตามลำดับ

การทดสอบสมมติฐาน พบว่า

1. ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่าไม่มีความแตกต่างในเรื่อง
การเปิดรับสื่อมวลชน เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

1.1 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า ไม่มีความแตกต่าง
ในเรื่องการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็น
เมืองน้อยกว่า

1.2 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า ไม่มีความแตกต่าง
ในเรื่องการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมือง
น้อยกว่า

1.3 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า ไม่มีความแตกต่างใน
เรื่องการเปิดรับสื่อวิทยุ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

1.4 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า ไม่มีความแตกต่างในเรื่องการเปิดรับสื่อภาพยนตร์ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

1.5 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า ไม่มีความแตกต่างในเรื่องการเปิดรับสื่อวิทยุ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

2. ผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นคนเมืองมากกว่าและผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นคนเมืองน้อยกว่า มีการเปิดรับสื่อมวลชนแตกต่างกันและไม่แตกต่างกันในเรื่อง การศึกษา อาชีพ รายได้ การเลื่อนชั้นทางสังคม และแบบของครอบครัว ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่แรงงาน เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน

2.2 ผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ไม่มีความแตกต่างในเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชน เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง

2.3 ผู้ที่มีรายได้สูงกว่า เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า

2.4 ผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว ไม่มีความแตกต่างในเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชน เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย

2.5 ผู้ที่มีการศึกษาลงกว่า เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า

3. ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า ไม่มีความแตกต่างในเรื่องการเปิดรับข่าวหนักจากหนังสือพิมพ์ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

4. ผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นคนเมืองมากกว่าและผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นคนเมืองน้อยกว่า มีการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์แตกต่างกันและไม่แตกต่างกันในเรื่อง การศึกษา อาชีพ รายได้ การเลื่อนชั้นทางสังคม และแบบของครอบครัว ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่แรงงานเปิดรับข่าวหนักมากกว่าผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน

4.2 ผู้ที่มีรายได้สูงกว่า เปิดรับข่าวหนักมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า

4.3 ผู้ที่มีการศึกษาลงกว่า เปิดรับข่าวหนักมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า

4.4 ผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น ไม่มีความแตกต่างในเรื่องการเปิดรับข่าวหนัก เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง

4.5 ผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว ไม่มีความแตกต่างในเรื่องการเปิดรับข่าวหนัก เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ระดับความเป็นเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อมวลชน กล่าวคือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า ไม่มีความแตกต่างในการเปิดรับสื่อมวลชน ซึ่งได้แก่วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารและภาพยนตร์ ซึ่งผลการวิจัยในล้นแรกนี้ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานข้อ 1 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าจังหวัดลำปางเป็นจังหวัดที่มีความแพร่หลายของสื่อมวลชน กล่าวคือ เป็นที่ตั้งของสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 เป็นที่ตั้งของสถานีวิทยุของกรมประชาสัมพันธ์ ทั้งระบบเอฟเอ็ม และเอเอ็ม มีสถานีวิทยุทหาร ฯลฯ ดังนั้น จึงทำให้ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปางซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 9 ตารางกิโลเมตร มีการแพร่กระจายข่าวสารจากสื่อมวลชนอย่างทั่วถึง ซึ่งทำให้บุคคลที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง มีโอกาสเข้าถึงสื่อมวลชน และมีการเปิดรับสื่อมวลชนในระดับสูง (ดูรายละเอียดการเปิดรับสื่อมวลชนบทที่ 4 หน้า 42) ซึ่งทำให้ไม่มีความแตกต่างในด้าน การเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผลการวิเคราะห์ในล้นแรกจะแสดงว่า เขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า และเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อมวลชน แต่เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะความเป็นคนเมืองของบุคคลกับการเปิดรับสื่อมวลชนแล้ว พบว่า ผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่งาน ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า และผู้ที่มีรายได้สูงกว่า มีความแตกต่างในเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับผู้ที่มิได้มีคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น ซึ่งแสดงว่า อาชีพ การศึกษา และรายได้ เป็นปัจจัยสำคัญในการเปิดรับสื่อมวลชนของบุคคล ซึ่งผลการวิจัยในเรื่อง อาชีพ การศึกษาและรายได้นี้ ล้อคล้องกับผลการวิจัยของ Lerner¹ ที่กล่าวไว้ว่า

¹Daniel Lerner, The Passing of Traditional Society: Modernizing the Middle East, p. 445.

ผู้ที่มีการศึกษาสูง และผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง เปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำและผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ นอกจากนี้ ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของศิริชัย ศิริกาเย¹ ที่พบว่า ความมากน้อยของการเปิดรับสื่อมวลชนขึ้นอยู่กับความแตกต่างของการศึกษา อาชีพและสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม นั่นคือ ผู้ที่มีการศึกษาสูง ผู้ที่มีอาชีพอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและรับราชการ และผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง จะมีการเปิดรับสื่อมวลชนในระดับสูงด้วย

สำหรับผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการเลื่อนชั้นทางสังคมกับการเปิดรับสื่อมวลชน ที่ไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน ข้อ 2.2 คือผู้มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมสูง และผู้มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการเปิดรับสื่อมวลชน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะข้อจำกัดในการวิเคราะห์ข้อมูล กล่าวคือ การพิจารณาการเลื่อนชั้นทางสังคมของการวิจัยนี้ใช้อาชีพที่แสดงถึงลักษณะอาชีพของชาวเมือง คืออาชีพที่ไม่ใช่แรงงาน และอาชีพที่ใช้แรงงานเป็นดัชนี ด้วยเงื่อนไขนี้จึงทำให้สถานภาพการเลื่อนชั้นทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือน (ซึ่งได้มาจากการเปรียบเทียบอาชีพแรกเริ่ม กับอาชีพปัจจุบันของตน และการเปรียบเทียบอาชีพของบิดากับอาชีพของตนเอง) มี 2 สถานภาพด้วยกันคือ ผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงานจะมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น หรือคงอยู่ในชั้นสังคมเดิม ส่วนผู้ที่มีอาชีพไม่ใช่แรงงาน จะมีการเลื่อนชั้นทางสังคมคงเดิมหรือต่ำลง ไม่มีโอกาสในการเลื่อนชั้นสูงขึ้น เนื่องจากถือว่าอาชีพไม่ใช่แรงงานเป็นอาชีพที่ลู่ลุดในการวิจัยนี้ ซึ่งนับว่าเป็นข้อจำกัดประการแรก ในการศึกษาดังนี้ เพราะในความเป็นจริงแล้ว การที่หัวหน้าครัวเรือนคงอยู่ในอาชีพเดิมของตนเอง และอาชีพเดิมของบิดาอาจจะมี ความแตกต่างกันในสถานภาพทางสังคมของตนเองและของบิดาเกิดขึ้นในภายหลัง ข้อจำกัดประการที่สองคือการแบ่งกลุ่มการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุคคลเป็น 2 ระดับคือ กลุ่มที่มีระดับการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นและต่ำลง โดยใช้คะแนนเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ซึ่งทำให้เสีย

1

ศิริชัย ศิริกาเย, สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาเมืองปทุมธานี, หน้า 62.

ค่ากีดในการวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น ซึ่งถ้าหากว่าการพิจารณาการเลื่อนระดับขั้นทางสังคม โดยการนำเอาระดับการศึกษา และเกียรติยศในอาชีพของบุคคลมาพิจารณาประกอบกัน ก็อาจจะทำให้ได้ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของบุคคลอื่นที่กระทำมาแล้วก็เป็นได้

แบบของครอบครัว คือครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อมวลชน กล่าวคือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว และผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่อง การเปิดรับสื่อมวลชน ผลการวิจัยในล้นนี้ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานข้อ 2.4 ที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงว่าแบบของครอบครัวไม่ได้เป็นปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนของสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครอบครัวทั้ง 2 แบบ

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นเมืองกับการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ พบว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองมากกว่า และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่า ไม่มีความแตกต่างกันในการเปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานข้อ 3 ซึ่งเหตุผลในเรื่องนี้เป็นเหตุผลเดียวกันกับเหตุผลที่แสดงไว้ในส่วนแรกของการอภิปรายผลในเรื่องระดับความเป็นเมือง

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาอาชีพ รายได้และระดับการศึกษากับการเปิดรับข่าวหนักจากหนังสือพิมพ์ ผลการวิจัยนี้พบว่า อาชีพ การศึกษาและรายได้ ยังคงเป็นตัวแปรที่สำคัญอย่างเด่นชัดในเรื่องการเปิดรับข่าวหนักจากหนังสือพิมพ์ของบุคคล กล่าวคือ ผู้ที่มีการศึกษาลွ่งกว่า ประกอบอาชีพที่ไม่ใช่แรงงาน และมีรายได้ล่งกว่า เปิดรับข่าวหนักจากสื่อหนังสือพิมพ์มากกว่าผู้ที่ไม่มีลักษณะดังกล่าว ซึ่งผลการวิจัยนี้เป็นไปตามสมมุติฐานข้อ 4.1, 4.2 และ 4.3 ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะโดยทั่วไปผู้ที่มีการศึกษาล่งกว่าจะประกอบอาชีพที่ใช้สมอง ไม่ใช้กำลังกายหรือแรงงาน และการประกอบอาชีพที่ไม่ใช่แรงงานยังล่งผลถึงรายได้ คือทำให้มีรายได้ล่งกว่าผู้ที่มิอาชีพใช้แรงงาน ดังนั้น จึงทำให้ผู้ที่มิลักษณะดังกล่าวเปิดรับข่าวสารประเภทหนังสือพิมพ์ เช่นข่าวการเมือง เศรษฐกิจ การบริหาร ฯลฯ มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพใช้แรงงานและผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า

ส่วนการเลื่อนระดับขึ้นทางสังคมและแบบของครอบครัวที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวหมัก จากสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งผลการวิจัยในส่วนนี้ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานข้อ 4.4 และ 4.5 ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเนื่องจากข้อจำกัดในการวิเคราะห์ข้อมูลตั้งสมมุติฐานข้อ 2.2 ก็เป็นไปได้

กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า เขตความเป็นเมือง การเลื่อนระดับขึ้นทางสังคม และแบบของครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อมวลชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจจะเป็นเนื่องจากลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่ทำการศึกษา และข้อจำกัดบางประการในการวิเคราะห์ข้อมูล อย่างไรก็ตาม การศึกษา รายได้และอาชีพยังคงเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญอย่างเด่นชัดต่อการเปิดรับสื่อมวลชน และการเปิดรับข่าวหมักจากหนังสือพิมพ์ของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Daniel Lerner¹ และ Everett M. Rogers² ที่ได้ทำการศึกษาไว้

ข้อเสนอแนะ

1. การเผยแพร่ความรู้และข่าวสารในด้านต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดลำปาง ควรใช้สื่อมวลชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุและสื่อหนังสือพิมพ์เป็นช่องทางในการแพร่กระจายข่าวสาร เพราะจากผลการศึกษานี้ทำให้ทราบว่าประชาชนในเขตดังกล่าวมีการเปิดรับสื่อมวลชนอย่างตื่นตัวในระดับสูง ซึ่งจากการเปิดรับสื่อมวลชนดังกล่าวในระดับสูงนี้เอง น่าจะทำให้ประชาชนในเขตนี้รับข่าวสาร ความรู้ ความคิด นโยบายและจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเมืองได้เป็นอย่างดี

1

Daniel Lerner, The Passing of Traditional Society : Modernizing the Middle East, p. 445.

2

Everett M. Rogers and Lynne Sevensing, Modernization Among Peasants; the Impact of Communication, (New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1969), p. 102.

2. ประชากรเป้าหมาย (target audience) ในการเผยแพร่ความรู้และข่าว
 ล่ารการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมือง สังกัดสำป่างน่าจะได้แก่ กลุ่มผู้ที่มีการศึกษา
 ต่ำ กลุ่มผู้มีรายได้น้อย และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพใช้แรงงาน หรืออาจจะกล่าวรวม ๆ ได้ว่า
 เป็น "กลุ่มประชาชนผู้ยากไร้ในเมือง" เพราะจากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนกลุ่มดังกล่าว
 มีการเปิดรับสื่อมวลชนในระดับต่ำ ดังนั้น ควรมีการวางนโยบายให้ความสำคัญของการ
 สื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายนี้ เพื่อเป็นการช่วยลดช่องว่างระหว่างประชาชนกลุ่มเป้าหมายกับ
 ประชาชนกลุ่มอื่น ผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาอาจจะใช้ยุทธวิธีทางการสื่อสาร¹ โดย
 (1) การใช้สารให้เหมาะสมและเพิ่มปริมาณของการสื่อสารให้แก่กลุ่มเป้าหมาย การใช้สาร
 ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำอย่างมีประสิทธิภาพนั้น
 ควรคำนึงถึงการออกแบบสาร และวิธีการนำเสนอสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และก่อน
 ที่จะมีการออกแบบสารควรต้องมีการประเมินคุณค่าของสารเสียก่อนว่าสารนั้นมีประสิทธิภาพ
 และให้ผลดีเพียงใด (2) การสื่อสารเนื้อหาที่เข้าใจง่าย เป็นที่น่าสนใจ และมีประโยชน์
 สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้อาจทำให้
 กลุ่มเป้าหมายที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ สามารถที่จะพัฒนาตนเองตามกลุ่มเป้าหมาย
 ที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูงได้ทัน (3) การใช้วิธีการกระจายเสียงในวงแคบ
 หรือการใช้เครื่องบันทึกเสียงโดยบรรจุสารที่ได้รับการออกแบบสำหรับกลุ่มเป้าหมาย
 (4) การใช้ช่องสารที่เหมาะสม ซึ่งได้แก่การใช้ช่องสารตามประเพณีโบราณ รวมถึง
 สื่อพื้นบ้านด้วย เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มเป้าหมายที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ
 ต่ำจะเป็นผู้ที่สัมผัสกับแบบประเพณีโบราณ ดังนั้น ช่องสารตามประเพณีโบราณจึงมี
 ความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับสมาชิกของกลุ่มเป้าหมายที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ
 ต่ำ ดังปรากฏในงานวิจัยของต่างประเทศ เช่นการวิจัยในประเทศอินเดีย อินโดนีเซีย
 ฟิลิปปินส์ ฯลฯ

1

เล็ทเธอร์ เขยประทับ, สื่อมวลชนและการพัฒนาประเทศ (กรุงเทพมหานคร:
 คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 230.

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเฉพาะใน "เขตเมือง" คือในเขตเทศบาลเมืองเท่านั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรขยายบริเวณที่ทำการศึกษาให้กว้างและครอบคลุม "เขตชนบท" ด้วย ซึ่งอาจจะเป็นการศึกษาในแง่การเปรียบเทียบพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อมวลชนระหว่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบทในจังหวัดลำปางก็เป็นได้

2. การเลื่อนชั้นทางสังคมนอกจากจะใช้อาชีพของบุคคลเป็นดัชนีในการวัดแล้ว ควรพิจารณาเกียรติยศในอาชีพประกอบด้วย เพราะในความเป็นจริงการที่บุคคลคงอยู่ในอาชีพเดิมของตนเองและอาชีพเดิมของบิดาอาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียดของสภาพทางสังคมของตนเองและของบิดาก็เป็นได้ ซึ่งความแตกต่างในรายละเอียดเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยตัดสินการเลื่อนชั้นทางสังคมของบุคคลว่าสูงขึ้นไปหรือต่ำลง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

คณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2525.

เทียนฉาย กิรินันท์ และคณะ, การสำรวจลัทธิทางเศรษฐกิจสังคมและประชากรของ

กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

ชวลิต บุญยาสักขณ์, "สภาพปัจจุบันของสื่อมวลชนไทย" ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทำหนังสือ

พิมพ์. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพ-

มหานคร : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2525.

เชิดชาย หนึ่งหล้า, สังคมวิทยาเมือง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวศึกษา, 2520.

ประมะ สัตตะเวทิน, นิเทศศาสตร์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

ประคอง วรรณสุดาร, สถิติเพื่อการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. พระนคร : โรงพิมพ์และทำปก

เจริญผล, 2525.

พิศวง ธรรมพินทา, สังคมวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส์โตร์,

2522.

วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, รวมบทความทางวิชาการของสถาบันประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์-

มหาวิทยาลัย เอกสารวิจัยหมายเลข 26. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์-

มหาวิทยาลัย, 2522.

วิเชียร เกตุสิงห์, หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. พระนคร :

สำนักพิมพ์เรือนอักษร, 2524.

เล่ห์ยรร เย้ยประทับ. สื่อมวลชนและการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร : คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

ศิริชัย ศิริกายะ. สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาในเขตเมืองปทุมธานี. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

อดุลย์ ตันประยูร. สังคมวิทยาชนบทและเมือง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส์โตร์,
2523.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอื่น ๆ

- กิตติ อธิวิเวทย์. "ลักษณะทาง เศรษฐกิจสังคมและประชากรของผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพที่สำคัญในเขตเมืองของประเทศไทย". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.
- กิตติ อธิวิเวทย์. "อิทธิพลทาง เศรษฐกิจ สังคม ประชากรและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการเลื่อนชั้นทางสังคม". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- ปิยะฉัตร สุวรรณรัฐ. "การเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุและภาวะเจริญพันธุ์". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.
- พีชณี เขียวจรรยา. "ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นเมือง การเปิดรับข่าวสารและความทันสมัยของประชาชน". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- สุริยา วีรวงศ์. "ลักษณะสมัยใหม่ : การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนหมู่บ้านกับชุมชนเมืองภายในจังหวัดชลบุรี". วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.
- ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. "เรื่องทฤษฎีการต่อเนื่องกันของชนบทและเมือง" บรรยาย ณ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 14 ธันวาคม 2524.
- สถำบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. "ประชากรประเทศไทย 31 ธันวาคม 2524. กรุงเทพมหานคร : โพรเพลชั่นแนลพับลิชชิ่ง, 2525.
- สุดา ภิรมย์แก้ว. "ประวัติความเป็นมาของเมือง" บรรยาย ณ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 18 มิถุนายน 2523.
- สุวัลย์ เปี่ยมปิติ. "ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเมือง" บรรยาย ณ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 14 ธันวาคม 2525.

ภาษาอังกฤษ

หนังสือ

Cousins, Albert N. Hans Nagpaul, Urban life: The Sociology of Cities and Urban Society. New York: John Willey & Sons, Inc., 1979.

Broom and Selznick. Sociology: A text with Adapted Reading 5th edition. New York: Harper and Row, n.d.

Gibbs, Jack P. and Kingslley Danis, Conventional Versus Metropolitan Data in the International Study of Urbanization, American Sociological Review. 23 October, 1958. and International Urban Research. The World's Metropolitan. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1959.

Goldstein, Sidney. Urbanization in Thailand 1947-1969 Demography V.8, 1971.

Greer, Scott. Life and Politics in Metropolitan America. New York: Oxford University Press, 1942.

Lerner, Daniel. The Passing of traditional Society: Modernizing the Middle East. New York: The free Press, 1968.

Meier, Richard L. A Communication Theory of Urban Growth. Cambridge, Mass: M.I.T. Press, 1962.

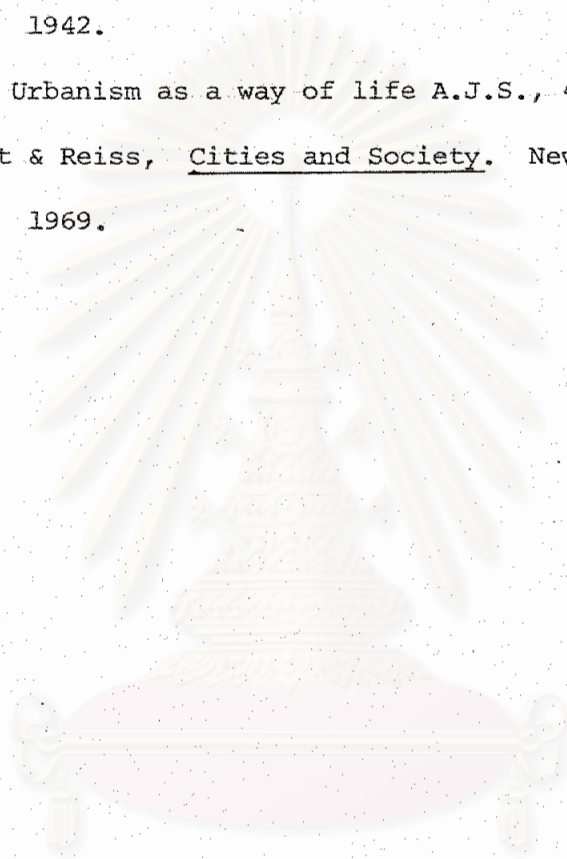
Mishra, Vishra Mohan. Communication and Modernization in Urban Ilums. New York: Asia Publishing House, Inc., 1972.

Reiss, Consult A.J. Jr. "Urbanism" in Dictionary of the Social Sciences. Edited by Julins Gould and William L. Kolb. New York: Free Press, 1969.

Schramm, Wilbur. Mass Media and National Development : The Role of Information in the Developing Countries. California: Stanford University Press, 1964.

Tisdale, Hope. "The Process of Urbanization" in Social Force 20 March, 1942.

Wirth, Louis. Urbanism as a way of life A.J.S., 44, 1938; reprinted in Hatt & Reiss, Cities and Society. New York: The Free Press, 1969.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความเป็นเมือง

ระดับความเป็นเมือง	จำนวน	ร้อยละ
น้อย	67	35.1
มาก	124	64.9
รวม	191	100.0

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียน	3	1.6
ป.1 - ป.4	32	16.8
ป.5 - ป.7	21	11.0
ม.ค.1 - ม.ค.3	33	17.3
ม.ค.4-ม.ค.5 หรือปวช.	27	14.1
อนุปริญญา	37	19.3
ปริญญาตรี	32	16.8
สูงกว่าปริญญาตรี	6	3.1
รวม	191	100

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้หลักต่อเดือน

รายได้หลักของหัวหน้าครอบครัวต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 2,000 บาท	30	15.7
2,001 - 4,000 บาท	56	29.3
4,001 - 6,000 บาท	66	34.6
6,001 - 8,000 บาท	25	13.1
มากกว่า 8,000 บาท	14	7.3
รวม	191	100.0

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ข้าราชการ	31	16.2
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	52	27.3
ค้าขาย, ธุรกิจ, เอกชน	68	35.6
กรรมกร	4	2.1
รับจ้าง	35	18.3
ช่างฝีมือ (ตัดผ้า, เล็มเสื้อผ้า)	1	0.5
รวม	191	100.0

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพใช้แรงงานและไม่ใช้แรงงาน

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ใช้แรงงาน	40	20.9
ไม่ใช้แรงงาน	151	79.1
รวม	191	100.0

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ (การเลื่อนชั้นทางอาชีพของตนเอง)

การเลื่อนชั้นทางสังคมในรุ่นอายุ	จำนวน	ร้อยละ
คงเดิม	173	90.6
สูงขึ้น	17	8.9
ต่ำลง	1	0.5
รวม	191	100.0

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุ

การเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างรุ่นอายุ	จำนวน	ร้อยละ
คงเดิม	128	67.0
สูงขึ้น	48	25.1
ต่ำลง	15	7.9
รวม	191	100

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามแบบของครอบครัว

แบบของครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
ครอบครัวเดี่ยว	137	71.7
ครอบครัวขยาย	54	28.3
รวม	191	100

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์

การอ่านหนังสือพิมพ์	จำนวนหัวหน้า	ในเขต	ในเขต
	ครัวเรือนทั้งหมด	เมืองมาก	เมืองน้อย
อ่าน	182 (95.3%)	122 (98.4%)	58 (86.5%)
ไม่ได้อ่าน	9 (4.7%)	2 (1.6%)	9 (13.5%)
รวม	191 (100.0%)	124 (100.0%)	67 (100.0%)

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์

ความบ่อยครั้งในการอ่านหนังสือพิมพ์	จำนวน	ร้อยละ
ทุกวัน	113	59.2
3 - 4 ครั้งต่อสัปดาห์	33	17.3
1 - 2 ครั้งต่อสัปดาห์	16	8.4
เดือนละ 1 - 2 ครั้ง	6	3.1
นาน ๆ ครั้ง	14	7.3
ไม่เคยเลย	9	4.7
รวม	191	100

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความยาวนานของเวลา
ในการอ่านหนังสือพิมพ์โดยเฉลี่ยต่อวัน

ความยาวนานของเวลา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยเลย	9	4.7
น้อยกว่า 10 นาที	10	5.2
11 - 20 นาที	44	23.0
21 - 30 นาที	55	28.8
31 - 40 นาที	33	17.3
41 นาทีขึ้นไป	40	21
รวม	191	100

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคุณสมบัติในหนังสือพิมพ์ที่อ่าน

คุณสมบัติที่อ่าน	ทุกวัน		3-4 ครั้ง / สัปดาห์		1-2 ครั้ง / สัปดาห์		เดือนละ 1-2 ครั้ง		นานๆ ครั้ง		ไม่ได้อ่าน	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
- ข่าวราชการ การเมือง เศรษฐกิจทั้งในและนอกประเทศ	96	50.3	36	18.8	19	9.9	8	4.2	15	7.9	17	8.9
- ข่าวกีฬา	65	34.0	31	16.2	20	10.5	5	2.6	37	19.4	33	17.3
- ข่าวอาชญากรรม	89	46.6	35	18.3	21	11.0	6	3.1	26	13.6	14	7.3
- ข่าวสังคมและแพทย์	41	21.5	27	14.1	20	10.5	12	6.3	47	24.6	44	23.0
- วิจารณ์รายการต่างๆ	66	34.6	33	17.3	23	12.0	9	4.7	31	16.2	29	15.2
- บทบรรณาธิการ	40	20.9	25	13.1	19	9.9	6	3.1	46	24.1	55	28.8
- การศึกษา	53	27.7	31	16.2	22	11.5	9	4.7	39	20.4	37	19.4
- ความเคลื่อนไหวของกิจการและบุคคลในวงการธุรกิจ	61	31.9	33	17.3	23	12.0	18	9.4	23	12.0	33	17.3
- ข่าววิทยุภาพก้าวหน้า	60	31.4	39	20.4	18	9.4	14	7.3	30	15.7	30	15.7
- เกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์	27	14.1	19	9.9	34	17.8	21	11.0	55	28.8	35	18.3
- คำกล่าว วัฒนธรรม ประเพณี	35	18.3	26	13.6	33	17.3	22	11.5	43	22.5	32	16.8
- แพทย์ วิทยาศาสตร์	51	26.7	37	19.4	21	11.0	22	11.5	33	17.3	27	14.1
- การเลี้ยงสัตว์ พืชการแพทย์ ยาสมุนไพร วิทยาศาสตร์	23	12.0	16	8.4	10	5.2	25	13.1	60	31.4	57	29.8
- บริการ โฆษณาสินค้าและบริการต่างๆ	34	17.8	23	12.0	19	9.9	13	6.8	63	33.0	39	20.4
- ข่าวบันเทิง สังคมต่างๆ	37	19.4	27	14.1	17	8.9	9	4.7	57	29.8	44	23.0
- อื่น ๆ	7	3.7	2	1.0					1	0.5	181	94.8

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการเปิดรับสื่อวิทยุ

การรับฟังวิทยุ	จำนวนหัวหน้า ครัวเรือนทั้งหมด	ในเขต เมืองมาก	ในเขต เมืองน้อย
ฟัง	178 (93.2%)	117 (94.4%)	62 (92.5%)
ไม่ฟัง	13 (6.8%)	7 (5.6%)	5 (7.5%)
รวม	191 (100.0%)	124 (100.0%)	67 (100.0%)

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อวิทยุ

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อวิทยุ	จำนวน	ร้อยละ
ทุกวัน	92	48.2
3-4 ครั้งต่อสัปดาห์	44	23.0
1-2 ครั้งต่อสัปดาห์	20	10.5
เดือนละ 1-2 ครั้ง	4	2.1
นาน ๆ ครั้ง	18	9.4
ไม่เคยเลย	13	6.8
รวม	191	100

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความยาวนานของเวลาในการ
ฟังวิทยุโดยเฉลี่ยต่อวัน

ความยาวนานในการฟังวิทยุโดยเฉลี่ยต่อวัน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยเลย	12	6.3
น้อยกว่า 30 นาที	61	31.9
31 - 59 นาที	71	37.2
1 - 3 ชั่วโมง	30	15.7
มากกว่า 3 ชั่วโมงแต่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง	9	4.7
มากกว่า 6 ชั่วโมง	8	4.2
รวม	191	100

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของคู่สมรสที่ช่วยอย่างจำแนกตามรายการวิทยุที่รับฟัง

	ทุกวัน		3-4 ครั้ง/สัปดาห์		1-2 ครั้ง/สัปดาห์		เดือนละ 1-2 ครั้ง		นานๆครั้ง		ไม่ได้อ่าน	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
- ข่าวราชการ	92	48.2	36	18.8	19	9.9	5	2.6	24	12.6	15	7.9
- ข่าวสังคมชาวบ้าน	40	20.9	32	16.8	23	12.0	12	6.3	47	24.6	37	19.4
- ข่าวกีฬา	51	26.7	30	15.7	15	7.9	14	7.3	46	24.1	35	18.3
- วิเคราะห์วิจารณ์ข่าว	45	23.6	28	14.7	27	14.1	7	3.7	44	23.0	40	20.9
- สารคดี	29	15.2	29	15.2	31	16.2	12	6.3	49	25.7	41	21.5
- การศึกษา	29	15.2	25	13.1	28	14.7	18	9.4	43	22.5	48	25.1
- แฉบ้าน เพื่อสตรี	10	5.2	14	7.3	15	7.9	14	7.3	53	27.7	85	44.5
- เพลง	68	35.6	32	16.8	21	11.0	12	6.3	26	13.6	32	16.8
- รายการสำหรับเด็ก	11	5.8	10	5.2	20	10.5	16	8.4	68	35.6	66	34.6
- ตอบปัญหาผ่านทางอากาศ	16	8.4	20	10.5	13	6.8	12	6.3	68	35.6	62	32.5
- นวนิยาย	7	3.7	8	4.2	2	1.0	4	2.1	37	19.4	133	69.6
- จ๊อบ ช่อ หมอถ้ำ	5	2.6	4	2.1	2	1.0	3	1.6	37	19.4	140	73.3
- อื่น ๆ	1	0.5	-	-	-	-	-	-	3	1.6	187	97.9

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเปิดรับสื่อโทรทัศน์

การดูโทรทัศน์	จำนวนหัวหน้าครัวเรือน	ในเขต	
	ทั้งหมด	เมืองมาก	เมืองน้อย
ดู	186 (97.4%)	123 (99.1%)	63 (94.0%)
ไม่ได้ดู	5 (2.6%)	1 (.9%)	4 (6.0%)
รวม	191 (100.0%)	124 (100.0%)	67 (100.0%)

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์	จำนวน	ร้อยละ
ทุกวัน	125	65.4
3 - 4 ครั้งต่อสัปดาห์	45	23.6
1 - 2 ครั้งต่อสัปดาห์	9	4.7
เดือนละ 1-2 ครั้ง	3	1.6
นาน ๆ ครั้ง	4	2.1
ไม่เคยเลย	5	2.6
รวม	191	100.0

ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความยาวนานของ เวลาในการดูโทรทัศน์โดยเฉลี่ยต่อวัน

ความยาวนานในการดู T.V. โดยเฉลี่ยต่อวัน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยเลย	5	2.6
น้อยกว่า 30 นาที	19	9.9
31 - 59 นาที	67	35.1
1 - 3 ชั่วโมง	80	41.9
มากกว่า 3 ชั่วโมงแต่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง	20	10.5
รวม	191	100.0

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการที่ดู	ทุกวัน		3-4ครั้ง /สัปดาห์		1-2ครั้ง /สัปดาห์		เดือนละ1-2ครั้ง		นานๆครั้ง		ไม่ได้อ่าน	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
- ข่าวรายการ การเมือง เศรษฐกิจทั้งในและนอกประเทศ	119	62.3	31	16.2	12	6.3	9	4.7	12	6.3	8	4.2
- ข่าวกีฬา	94	49.2	28	14.7	12	6.3	8	4.2	27	14.1	22	11.5
- เพลง ดนตรี	35	18.3	35	18.3	34	17.8	20	10.5	43	22.5	24	12.6
- สารคดี	39	20.4	32	16.8	25	13.1	26	13.6	39	20.4	30	15.7
- ภาพยนตร์โทรทัศน์ประเภทบันเทิง	82	42.9	33	17.3	16	8.4	17	8.9	22	11.5	21	11.0
- รายการบันเทิงต่าง ๆ (เช่นอาทิตย์ยิ้ม)	24	12.6	18	9.4	33	17.3	35	18.3	57	29.8	24	12.6
- สุขภาพ	38	19.9	20	10.5	27	14.1	20	10.5	51	26.7	35	18.3
- การศึกษา	34	17.8	19	9.9	30	15.7	20	10.5	44	23.0	44	23.0
- วิเคราะห์วิจารณ์ข่าว	43	22.5	21	11.0	28	14.7	22	11.5	37	19.4	40	20.9
- ละคร	50	26.2	35	18.3	9	4.7	7	3.7	34	17.8	56	29.3
- เด็ก การ์ตูน	42	22.0	31	16.2	14	7.3	13	6.8	48	25.1	43	22.5
- แม่บ้าน เพื่อสตรี	10	5.2	11	5.8	15	7.9	18	9.4	54	28.3	83	43.5
- อื่น ๆ	1	0.5	1	0.5	-	-	2	1.0	5	2.6	182	95.3

ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเปิดรับสื่อมวลชน

การอ่านนิตยสาร	จำนวนหัวหน้า	ในเขต	ในเขต
	ครัวเรือนทั้งหมด	เมืองมาก	เมืองน้อย
อ่าน	143 (74.9%)	94 (75.8%)	49 (73.1%)
ไม่ได้อ่าน	48 (25.1%)	30 (24.2%)	18 (26.9%)
รวม	191 (100.0%)	124 (100.0%)	67 (100.0%)

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อมวลชน

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อมวลชน	จำนวน	ร้อยละ
อ่านเป็นประจำ	38	19.9
ไม่ประจำแต่บ่อยมาก	23	12.0
บ่อยปานกลาง	21	11.0
อ่านบ้างพอสมควร	38	19.9
นาน ๆ ครั้ง	23	12.0
ไม่เคยเลย	48	25.1
รวม	191	100.0

ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความยาวนานของเวลาในการ
อ่านนิตยสารโดยเฉลี่ยต่อวัน

ความยาวนานในการอ่านนิตยสารโดยเฉลี่ยต่อวัน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยเลย	49	25.7
น้อยกว่า 10 นาที	10	5.2
11 - 20 นาที	26	13.6
21 - 30 นาที	41	21.5
31 - 40 นาที	23	12.0
41 - 50 นาที	4	2.1
51 - 60 นาที	26	13.6
มากกว่า 1 ชั่วโมง	12	6.3
รวม	191	100.0

ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเปิดรับสื่อภาพยนตร์

การไปดูภาพยนตร์	จำนวนหัวหน้า	ในเขต	ในเขต
	ครัวเรือนทั้งหมด	เมืองมาก	เมืองน้อย
ดู	117 (61.3%)	72 (58.0%)	25 (37.3%)
ไม่ได้ดู	74 (38.7%)	52 (42.0%)	42 (62.7%)
รวม	191 (100.0%)	124 (100.0%)	67 (100.0%)

ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อภาพยนตร์

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อภาพยนตร์	จำนวน	ร้อยละ
มากกว่าสัปดาห์ละครั้ง	5	2.6
สัปดาห์ละครั้ง	9	4.7
เดือนละ 2-3 ครั้ง	20	10.5
เดือนละครั้ง	20	10.5
นาน ๆ ครั้ง	63	33.0
ไม่เคยเลย	74	38.7
รวม	191	100.0

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทของภาพยนตร์ที่ชออบดู

ประเภทของภาพยนตร์	มากกว่าสัปดาห์ละครั้ง		สัปดาห์ละครั้ง		เดือนละ2-3ครั้ง		เดือนละครั้ง		นานๆครั้ง		ไม่เคยเลย	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
	- ชีวิตโลก	1	0.5	3	1.6	3	1.6	10	5.2	44	23.0	130
- ตลก	5	2.6	12	6.3	10	5.2	11	5.8	64	33.5	89	46.6
- ผจญภัย โลกโมฆ	4	2.1	7	3.7	11	5.8	28	14.7	40	20.9	101	52.9
- หวาดเสียว ลึกลับขวัญ	4	2.1	7	3.7	9	4.7	17	8.7	44	23.0	110	57.6
- อายุปาการรม	7	3.7	6	3.1	12	6.3	24	12.6	46	24.1	96	50.3
- เพลง	5	2.6	5	2.6	13	6.8	12	6.3	53	27.7	103	53.9
- สงครามประวัติศาสตร์	3	1.6	11	5.8	8	4.2	15	7.9	58	30.4	96	50.3
- สารคดี	3	1.6	8	4.2	6	3.1	10	5.2	51	26.7	113	59.2
- การ์ตูน	4	2.1	4	2.1	7	3.7	8	4.2	50	26.2	118	61.8
- ประวัติบุคคลสำคัญ	2	1.0	10	5.2	4	2.1	14	7.3	51	26.7	110	57.6
- อื่น ๆ	-	-	-	-	1	0.5	-	-	5	2.6	185	96.9

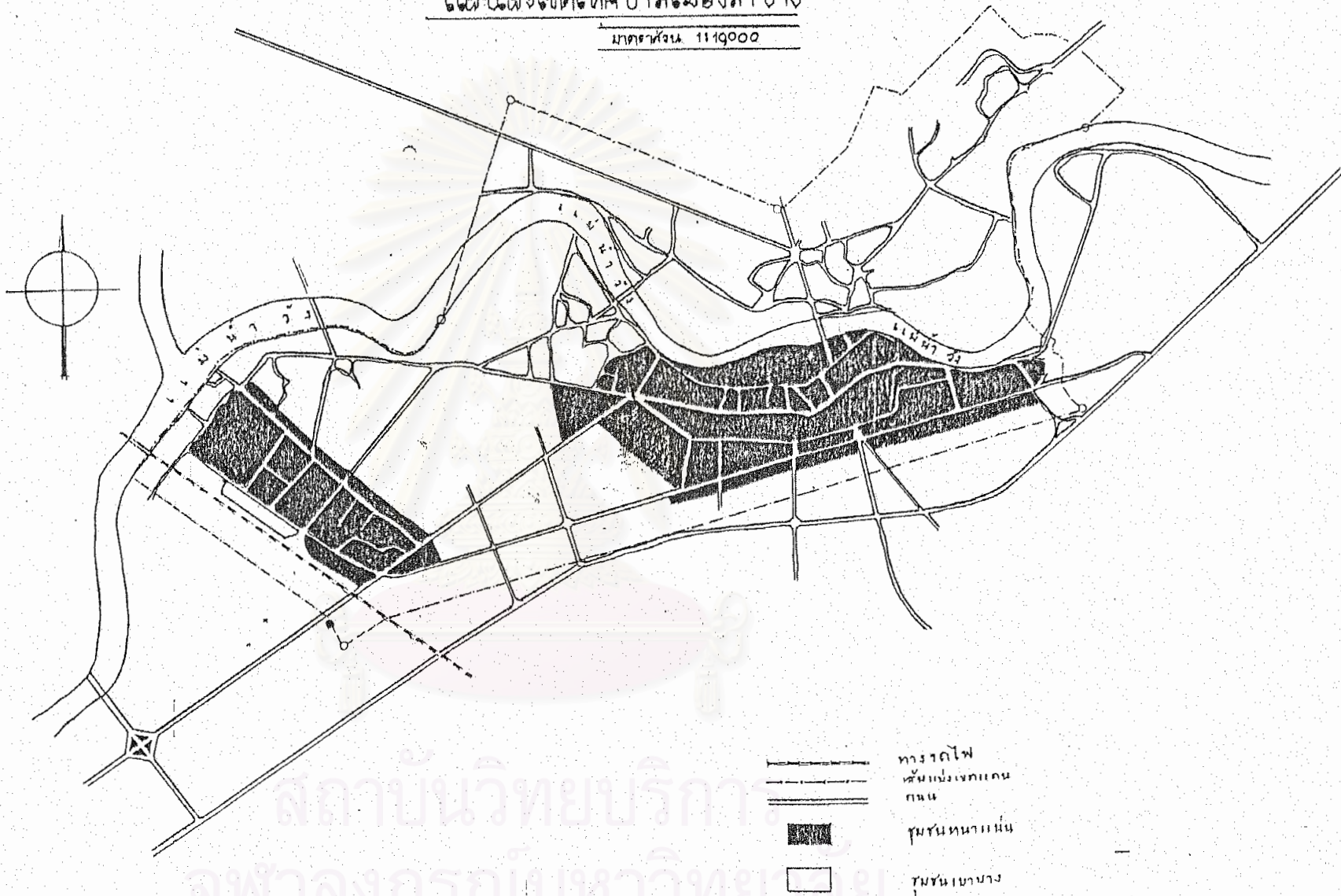
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังเขตเทศบาลเมืองลำปาง

มาตราส่วน 1:10000

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

การวิจัยเรื่อง ความเป็นเมืองกับการเปิดรับสื่อมวลชน

ตอนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับความเป็นเมือง	1 2 3
1.	บ้านของท่านตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนหนาแน่นหรือเบาบาง	4
	1. หนาแน่น 2. เบาบาง	
2.	ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน	5
	1. ป.1-ป.4	
	2. ป.5-ป.7	
	3. ม.ศ.1-ม.ศ.3	
	4. ม.ศ.4-ม.ศ.5 หรือ ปวช.	
	5. อนุปริญญา	
	6. ปริญญาตรี	
	7. สูงกว่าปริญญาตรี	
	8. อื่น ๆ (ระบุ.....)	
3.	รายได้ของท่านต่อเดือนโดยประมาณ	6
	1. ต่ำกว่า 2,000 บาท	
	2. 2,001-4,000 บาท	
	3. 4,001-6,000 บาท	
	4. 6,001-8,000 บาท	
	5. มากกว่า 8,000 บาท	
4.	อาชีพของท่านคือ	7
	1. ย้ายราชการ (ระบุตำแหน่ง.....ระดับ(ยศ).....)	
	2. พนักงานรัฐวิสาหกิจ (ระบุตำแหน่ง.....)	

3. ค้าขาย ธุรกิจ เอกชน
 4. กรรมการ
 5. รับจ้าง
 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ.....)
5. ก่อนที่ท่านจะประกอบอาชีพนี้ ท่านประกอบอาชีพใดมาก่อน 8
.....
6. บิดาของท่านประกอบอาชีพอะไร ? (กรณีบิดาถึงแก่กรรมแล้ว ให้ระบุอาชีพที่ท่านทำก่อนถึงแก่กรรม ระบุตำแหน่ง ยศ) 9
.....
7. นอกจากคู่แต่งงานของท่านแล้ว ยังมีคู่แต่งงานอื่น เช่น
สามี หรือภรรยาของบุตรหลานของท่านอาศัยอยู่
ในบ้านนี้หรือไม่ 10
1. มี
 2. ไม่มี

ตอนที่ 2 การเปิดรับสื่อมวลชน

1. โดยปกติท่านอ่านหนังสือพิมพ์หรือไม่
 1. อ่าน
 2. ไม่ได้อ่าน
2. ในเดือนสุดท้ายที่ผ่านมาท่านอ่านหนังสือพิมพ์บ่อยแค่ไหน 11
 1. ทุกวัน
 2. 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์
 3. 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์
 4. เดือนละ 1-2 ครั้ง
 5. นาน ๆ ครั้ง
 6. ไม่เคยเลย

3. ในวันที่อ่าน ทำนอ่านหนังสือพิมพ์โดยเฉลี่ยต่อวัน

(แม้ไม่ต่อเนื่อง) ใช้เวลานานเท่าใด

12

1. ไม่เคยเลย
2. น้อยกว่า 10 นาที
3. 11 - 20 นาที
4. 21 - 30 นาที
5. 31 - 40 นาที
6. 41 - 50 นาที
7. 51 - 60 นาที
8. มากกว่า 1 ชั่วโมง (โปรดระบุจำนวนชั่วโมง.....)

4. โดยปกติทำนอ่านคอลัมน์ใดในหนังสือพิมพ์บ้าง (ตอบทุกข้อ)

คอลัมน์	ทุกวัน	3-4 ครั้ง ต่อสัปดาห์	1-2 ครั้ง ต่อสัปดาห์	เดือนละ 1-2 ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
1. ข่าว(ราชการ การเมือง เศรษฐกิจทั้งในและนอก ประเทศ)						<u>13</u>
2. ข่าวกีฬา						<u>14</u>
3. ข่าวอาชญากรรม						<u>15</u>
4. ข่าวสังคมและแฟชั่น						<u>16</u>
5. วิเคราะห์ข่าว บทวิจารณ์ ความคิดเห็น						<u>17</u>
6. บทบรรณาธิการ						<u>18</u>
7. การศึกษา						<u>19</u>

คอลัมน์	ทุกวัน	3-4 ครั้ง ต่อสัปดาห์	1-2 ครั้ง ต่อสัปดาห์	เดือนละ 1-2 ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
8. ความเคลื่อนไหวของ กิจการและบุคคลใน วงการธุรกิจ						20
9. ข่าววิทยาการก้าวหน้า						21
10. เกษตรกรรมและ เลี้ยงสัตว์						22
11. คำลั่นา วัฒนธรรม ประเพณี						23
12. แพทย์ ปัญหาสุขภาพ โภชนาการ						24
13. การเลี้ยงโชค(พยากรณ์ โชคชะตา ใบห่วย หาดู ฯลฯ)						25
14. บริการ (โฆษณาสินค้าและ บริการร้องทุกข์ ตอบ ปัญหาข้อใจ ประกาศ แจ้งความทั้งที่เสียเงิน และไม่เสียเงิน)						26
15. ข่าวบันเทิง สังคมดารา						27
16. อื่น ๆ โปรดระบุ....)						28

รายการ	ทุกวัน	3-4 ครั้ง ต่อสัปดาห์	1-2 ครั้ง ต่อสัปดาห์	เดือนละ 1-2 ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย	
4.รายการวิเคราะห์ วิเคราะห์ ข่าว							34
5.รายการสารคดี							35
6.รายการเพื่อการศึกษา							36
7.รายการแม่บ้าน เพื่อสตรี							37
8.รายการเพลง							38
9.รายการสำหรับเด็ก							39
10.รายการตอบปัญหา สันทนาการ ทางอากาศ							40
11.นวนิยาย							41
12.ลำตัด ลีเกะ หมอลำ จ๊อย ย่อ							42
13.อื่น ๆ (โปรดระบุ.....)							43

9. โดยปกติท่านดูโทรทัศน์หรือไม่

1. ดู 2. ไม่ดู

10. ในเดือนสุดท้ายที่ผ่านมาท่านดูโทรทัศน์บ่อยแค่ไหน

1. ทุกวัน
2. 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์
3. 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์
4. เดือนละ 1-2 ครั้ง
5. นาน ๆ ครั้ง
6. ไม่เคยเลย

11. ในวันที่ท่านดู ทำนดูโทรทัศน์โดยเฉลี่ยต่อวันใช้เวลานานเท่าใด

45

1. ไม่เคยเลย
2. น้อยกว่า 30 นาที
3. 31-59 นาที
4. 1-3 ชั่วโมง
5. มากกว่า 3 ชั่วโมง แต่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง
6. มากกว่า 6 ชั่วโมง (โปรดระบุ.....)

12. ในการดูโทรทัศน์ ท่านดูรายการประเภทใดบ้าง (ตอบทุกข้อ)

รายการ	ทุกวัน	3-4 ครั้ง ต่อสัปดาห์	1-2 ครั้ง ต่อสัปดาห์	เดือนละ 1-2 ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
1.ข่าว(รายการ การเมือง เศรษฐกิจทั้งในและนอก ประเทศ)						46
2.ข่าวกีฬา						47
3.รายการเพลง ตนตรี						48
4.รายการลสารคดีต่าง ๆ						49
5.ภาพยนตร์โทรทัศน์ประเภท บันเทิง						50
6.รายการบันเทิงต่าง ๆ เช่นประตูดวง อากิตยนิม						51
7.รายการเพื่อสุขภาพ						52
8.รายการเพื่อการศึกษา รายการเพื่อสาระ						53

รายการ	ทุกวัน	3-4 ครั้ง ต่อสัปดาห์	1-2 ครั้ง ต่อสัปดาห์	เดือนละ 1-2 ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
9. รายการวิเคราะห์ข่าว วิจารณ์ข่าว						54
10. ละคร						55
11. รายการเด็ก การ์ตูน						56
12. รายการแม่บ้าน รายการ เพื่อสตรี						57
13. อื่น ๆ (โปรดระบุ.....)						58

13. โดยปกติ ท่านอ่านนิยายลึหรือไม่

1. อ่าน

2. ไม่อ่าน

14. ถ้าอ่าน ท่านอ่านบ่อยแค่ไหน

1. อ่านเป็นประจำ

2. ไม่ประจำแต่บ่อยมาก

3. บ่อยปานกลาง

4. อ่านบ้างพอสมควร

5. นาน ๆ ครั้ง

6. ไม่เคยเลย

15. ในวันที่อ่าน ท่านอ่านนิยายลึโดยเฉลี่ยต่อวัน ใช้เวลานานเท่าใด

1. ไม่เคยเลย

2. น้อยกว่า 10 นาที

3. 11-20 นาที

4. 21-30 นาที

5. 31-40 นาที

6. 41-50 นาที

54

55

56

57

58

59

60

ประวัติผู้เขียน

นางชลลดา วงศ์วิชัย เกิดที่จังหวัดอุดรธานี สำเร็จปริญญาการศึกษาบัณฑิต
(กศ.บ) จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาพิเศษโลก ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งอาจารย์ 1
ระดับ 4 วิทยาลัยครูลำปาง จังหวัดลำปาง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย